

PERSPEKTIVY INETSAW

**2. ročník doktorandské
filosofické konference**
4.-6. září 2025

Sborník abstraktů

Sborník abstraktů k příspěvkům předneseným na
2. ročníku doktorandské filosofické konference
PERSPEKTIVY MYŠLENÍ

konané ve dnech 4.–6. září 2025 v prostorách
Filozofické fakulty Univerzity Palackého Olomouc

Konferenci společně pořádají:

Filosofický ústav Akademie věd ČR

Katedra filozofie, Masarykova univerzita Brno

Katedra filozofie, Ostravská univerzita

Katedra filozofie a společenských věd, Univerzita Hradec Králové

Ústav filozofie a religionistiky, Univerzita Karlova Praha

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova Praha

Katedra filozofie a religionistiky, Univerzita Pardubice

Katedra filozofie, Univerzita Palackého v Olomouci

Katedra filozofie, Západočeská univerzita v Plzni

Katedra filozofie a religionistiky, Jihočeská univerzita v Českých
Budějovicích

Program konference je k dispozici na webu *perspektivy.flu.cas.cz*

Abstrakty jsou ve sborníku řazeny abecedně podle názvu příspěvku.

Abstrakty prošly jazykovou úpravou. Za jejich obsah odpovídají
autoři a autorky.

Obsah

A Big History Interpretation of Religion, Psychedelics and the Disembodied Myth of Classical Moral Realism Emanuel Jas.	1
Addressing Contemporary Issues in Ethics with Aristotle and Søren Kierkegaard: A Case Study on Sex-Robots to Prevent Child Abuse Cécilia Lombard	
Advantages and Disadvantages of Topicality Cesare Chcerchi	5
Affective Feeling: On the Irreducibility and Nature of Emotion Experience Milan Zeman	7
Biomedicinské morální vylepšování: problém empatie Petr Jošt	9
Boj o paměť Podkrkonoší: Genealogie kulturního dědictví spiritismu v regionální paměti Podkrkonoší Vojtěch Mečír	11
Činitelé jako bohové: Svobodná vůle a creatio ex nihilo Pavel Matail	13
Dante Alighieri and Moral Luck: Between Unfairness and Salvation Martin Borovjak	15
Deleuze & Guattari V Demokracie Martin Fereš	17
Epistemický konzervatismus: W. V. Quine vs. David Lewis Michaela Dudová	19
Existence jako vlastnost a ontologické argumenty Martin Nosek	21
Fenomenologická epistemická nespravedlnost: Merleau-Ponty a limity Frickerové Petr Zapletal	23
Filosofické a literární dílo Františky Jirousové Vilém Kubáč	25
Filozofické implikácie historických esencií v neustále sa meniacom evolučnom prostredí Nikola Jurčová	27
Gotično ve filozofii aneb Komu straší ve věži. Vojtěch Trnka	29
In Defence of Subjectivity: Adorno and Sufism in Dialogue Ali Yansori	31
KALAM's Cosmological Argument from the Perspective of Contemporary Philosophy and Quantum Mechanics Jiří Kučera	33
Kontextualismus řeší vše, relativismus neřeší nic: srovnání sémantického kontextualismu v epistemologii a v metaetice Marie Šebková	35
Logicismus po korekci Fregeho systému Jana Šebelová	37
Mať alebo byť? Relevancia Frommovej existenciálnej dichotómie v kontexte hodnotových premien súčasnej spoločnosti Stanislava Baranová	39
Medved' ako politický druh Iveta Kloptová	41
Medzi marxistickým feminizmom a interseksionalitou Miroslava Mišicková	43
Metamorfóza Goethova Viléma Meistera jako ukážka specifického přístupu k požadavku na proměnu myšlení Dominik Kuna	45
Mezi bděním a zapomněním: perioperační zkušenost jako zrcadlo lidské existence Kristýna Petkov	47
Minimalistická teorie nabytí Matěj Křížecký	49

Mozek jako přijímač: Transmisivní teorie mysli Laura Lišková.....	51
Neoliberalismus jako ideologie digitálního prostředí Zuzana Piskořová.....	53
Nietzscheho hudba, hudební Nietzsche. Aspekty filosofické muzikality v díle Friedricha Nietzscheho Jakub Tomáš. .	55
Ordinary, Artistic, Theological. Exploration of the Revelatory Potential of Art Through the Examination of its..	57
Boundaries Filip Taufer	
Pojem svobody v Rousseauových Úvahách o polské vládě Jakub Loskot.....	59
Populační etika bez paradoxů Jakub Wunderlich.....	61
Popular Generationalism as the New Astrology: Critique of the Concept and Discourse Alen Palijaš.....	63
Prázdná a jeho role ve stoické kosmologii Lenka Ambrožová.....	65
Prezentační strategie přispívající k mytologizaci AI Tereza Matějková.....	67
Proč lidem s postižením (často) vadí lůstost? David Kubíček.....	69
Proč mé lidství není osobou? Tomistická diskuze o supozitu po Scotovi. Pavol Mišejka.....	71
Proč rozvíjet intelektuální autonomii ve vzdělávání? Hana Jermakova.....	73
Pyrrhonian Scepticism and the Case of the (Ir)rationality of Human and Non-Human Animals Rebin Mohammed Ameen...	75
Rhizomatic Structures as Antidotes to Social Alienation Doruk Kaynak.....	77
Sex roboti a incelové: Může stroj vyléčit mužskou samotu? Vojtěch Polívka.....	79
Sextovo pojetí pyrrhónské skepse jako nedogmatický způsob každodenního života Grigoris Vasiliadis.....	81
Spytovanie sa na národ v postnacionálnej ére Matej Miklian.....	83
Svobodou k ochraně přírody: Demokracie na pracovišti jako záruka legitimacy moci a ochrany životního prostředí. 85	
Martin Dominik	
The Fallibility of Objective Metrics Branislav Čáp.....	87
The Planetary, Post-Humanism, and Anthropological Difference: Situating Technology in the Human-Animal .	89
Divide James Gates	
The Possibility and Impossibility of Philosophy: A Critique of Philosophy as Political Ontology Ekaterina Shashlova.	91
Transdisciplinární pohled na edukativní potenciál literatury Denisa Mišinová.....	93
Tvář ve válce: reflexe náboženské zkušenosti českých židovských žen žijících v Izraeli a České republice Hana Bednaříková.	95
Understanding the Moral Shift of Online Public Shaming Pavlína Ann Novosádová.....	97
Vyobrazení umělé inteligence ve filosofii – Strojová analýza PhilPapers Jan Tvrz.....	99
What Causes Gradualist Thinking? Peter Nicholas Tuck.....	101
Why Not Democracy in Iran? Masoumeh Abbasian.....	103

A Big History Interpretation of Religion, Psychedelics and the Disembodied Myth of Classical Moral Realism

Emanuel Jas, MBA MSc

Department of Philosophy and Social Sciences, PF UHK

References:

Baskin, K. (2019). Toward a Big History Interpretation of Religion. *Journal of Big History*, 3(4), 147-166. p. 162-3.

Calder, A. E., & Hasler, G. (2023). Towards an understanding of psychedelic-induced neuroplasticity. *Neuropsychopharmacology*, 48(1), 104-112.

Coolidge, F. L., & Wynn, T. G. (2018). *The rise of Homo sapiens: The evolution of modern thinking*. Oxford University Press.

Curry, O. (2006). Who's afraid of the naturalistic fallacy?. *Evolutionary Psychology*, 4(1), 147470490600400120.

De Waal, F. B. (2014). Natural normativity: The 'is' and 'ought' of animal behavior. *Behaviour*, 151(2-3), 185-204.

Luppi, A. I., Girn, M., Rosas, F. E., Timmermann, C., Roseman, L., Erritzoe, D., Nutt, D. J., Stamatakis, E. A., Spreng, R. N., Xing, L., Huttner, W. B., & Carhart-Harris, R. L. (2024). A role for the serotonin 2A receptor in the expansion and functioning of human transmodal cortex. *Brain : a journal of neurology*, 147(1), 56-80.

Newberg, A., & Waldman, M. R. (2017). *How enlightenment changes your brain: The new science of transformation*. Penguin.

Rodríguez Arce, J. M., & Winkelman, M. J. (2021). Psychedelics, sociality, and human evolution. *Frontiers in Psychology*, 12, 729425.

Tomasello, M. (2016). *A natural history of human morality*. Harvard University Press.

This paper will explore the role of psychedelics within Big History in the context of evolutionary brain development. Looking at theories from evolutionary anthropology, neuroscience, and moral philosophy, the first part describes the birth and evolution of religion. The second part will look at recent empirical data from the neurosciences on the effect psychedelics have on the brain, along with speculations on the role of psychedelics in our hominoid evolutionary history. Specifically, the capacity for phenomenologically rich, conscious, subjective experiences that are incredibly vivid and real. This imaginative capacity for transcendence and disembodiment would allow for new forms of abstract, absolute, and perfect concepts to be realized.

Furthermore, the influence of epigenetic neurogenesis could have allowed our brain to expand and function the way it now does, with its complex neural structures that allow for conceptualization, visualization, association, and categorization, which would allow for more advanced structures of vocalized noises, such as syntax and eventually meaning. The third part will look at classical moral realism within the framework of the theories laid out in the first two parts and propose a position of embodied moral realism. That is, accepting that moral facts are like natural facts, but rejecting that moral facts are mind-independent or disembodied.

Keywords: Human Evolution, Evolution of Religion, Psychedelics, epigenetic neurogenesis, Disembodiment, Classical Moral Realism, Embodied Moral Realism

Addressing Contemporary Issues in Ethics with Aristotle and Søren Kierkegaard: A Case Study on Sex-Robots to Prevent Child Abuse

Cécilia Andree Monique Lombard, MPhil
St Patrick's Pontifical University, Maynooth, Ireland

Keywords: Virtue Ethics, Existentialism, sex-robots, self-development, child abuse

References:

- Aristotle. (1999). *The Nicomachean Ethics*. Tr. T. Irwin, Second Edition. Hackett Publishing Company, Inc.
- Devlin, K. (2018). *Turned On: Science, Sex and Robots*. Bloomsbury. Kindle edition.
- Chun, J. K. (1985). "The Relation to Education of Guilt and Conscience in the Philosophy of Søren Kierkegaard and Martin Heidegger". PhD diss., Columbia University. University Microfilm International.
- Kierkegaard, S. (1987). *Kierkegaard's Writings IV: Either/Or, Part II*. Tr. H. V. Hong and E. H. Hong. Princeton University Press.
- Kierkegaard, S. (1980). *Kierkegaard's Writings VIII: The Concept of Anxiety*. Tr. R. Thomte and A. B. Anderson. Princeton University Press.

My claim in this presentation is that sex-robots would fundamentally be worsening the degeneration of pedophilia into child abuse, because it is a self-indulgence, despite technology's ambivalent moral value. In the first part, I will provide a model of ethics that emphasizes self-work in order to develop morality, based on Aristotle (1999, e. g. 1103a, 1170a) and Kierkegaard (1980, 35-6 and 129-38; 1987, 254-5).

In the second part, I will use that model to provide an argument supported by empirical data for my claim in a case study on pedophilia and sex-robots. Following Aristotle and Kierkegaard, I will suggest that child abuses happen from a lack of self-development and the orientation of an individual towards the satisfaction of wrong desires. Thus, the possibility of mediating abuses with artificial beings cannot offer a way to prevent child abuse in the long term, because it would only reinforce the attraction of wrong desires instead of helping one to be aware and work on themselves.

This view seems to align with recent research highlighting the lack of evidence for a positive moral outcome on such therapeutic use (Devlin, 2018, 197/226).

Advantages and Disadvantages of Topicality

Cesare Cherchi, MA

Department of Philosophy and Religious studies, FA CU,
Prague

Keywords: doxastic logic, hyperintensionality, explanatory function, compositionality

References:

Fagin, R., & Halpern, J. [1988]. *Belief, awareness and limited reasoning*. Artificial Intelligence, 34, 39–76.

Hintikka, J. [1962]. *Knowledge and belief. An Introduction to the logic of the two notions*. Ithaca: Cornell University Press.

Levesque, H. [1984]. *A logic of implicit and explicit belief*. National conference on AI, AAAI-84, 198–202.

Rantala, V. [1982]. *Impossible world semantics and logical omniscience*. Acta Philosophica Fennica, 35, 106–115.

Yablo, S. [2014]. *Aboutness*. Princeton: Princeton University Press.

Williamson, T [2024]. *Heuristics and Overfitting in Philosophy*. New York: Oxford University Press.

One of the initial applications of modal logic was Hintikka's [1962] logic of knowledge and belief. Utilizing Kripke frames, wherein each world is conceptualized as an epistemic state, an agent's belief in a proposition is defined by its truth value across those epistemic states to which the agent has access. This approach facilitated the definition of related concepts, such as knowledge and epistemic possibility, thus establishing a promising area of research.

Nevertheless, a persistent challenge emerged from this methodology: the issue of logical omniscience. For agents to be considered rational within such models, certain requirements are made; specifically, the acceptance of contradictions must be eschewed, and the application of *modus ponens* should be standardized. Consequently, if agents are modelled as rational according to these criteria, they are *ipso facto* logically omniscient: they possess complete awareness of the logical consequences of their beliefs and are aware of all logical truths. Although numerous approaches have been proposed over recent decades to address this problem, including contributions by Rantala [1982], Levesque [1984], and Fagin & Halpern [1988], the debate remains unresolved, with no definitive consensus reached.

This situation has been recently challenged by the reintroduction of the concept of topicality by Yablo [2014]. Having a topic-sensitive logic consists in indexing by their topic; so, all logical derivations in which the consequent does not share any topic with the antecedent can now be blocked, thus blocking logical omniscience. The study of topicality is a growing field, with many scholars considering it the definitive solution to logical omniscience. But is it really so? Such an assertion warrants closer scrutiny. In order to do so, it is first necessary to restate what was being sought by modelling knowledge in modal logic and then to assess whether topicality represents a step forward or a step backward, as done, among other works, in Williamson [2024].

Affective Feeling: On the Irreducibility and Nature of Emotion Experience

Mgr. Milan Zeman

Department of Philosophy and Religious studies, FA CU,
Prague

Keywords: emotion, emotion experience, phenomenology, feeling theory, affect

References:

Arnold, M. B. (1960). *Emotion and Personality*. New York: Columbia University Press.

Damasio, A. R., & Carvalho, G. B. (2013). The Nature of Feelings: Evolutionary and Neurobiological Origins. *Nature Reviews. Neuroscience*, 14(2), 143–152.

Lambie, J. A., & Marcel, A. J. (2002). Consciousness and the Varieties of Emotion Experience: A Theoretical Framework. *Psychological Review*, 109(2), 219–259.

Russell, J. A. (2003). Core Affect and the Psychological Construction of Emotion. *Psychological Review*, 110(1), 145–172.

Tappolet, C. (2016). *Emotions, Value, and Agency*. Oxford: Oxford University Press.

Emotional states possess a distinct phenomenal character: there is something it is like to experience fear, sadness, or joy. But what does emotional phenomenal character consist of? Understanding the nature of emotion experience is crucial to understanding emotion, and therefore remains one of the central tasks in the philosophy and science of emotion (Lambie and Marcel 2002).

Most theories of emotion experience do not consider it a unique form of experience but rather reduce it to some other kind of experience. Among the most prominent are the views that emotion experience consists in the feeling of bodily changes associated with physiological response (e.g., Damasio and Carvalho 2013), felt action tendency (e.g., Arnold 1960), or a blend of ‘hedonic tone’ and ‘arousal’ (e.g., Russell 2003).

I shall argue that these theories fail to capture the proper nature of emotion experience—by showing there are clear phenomenological differences as well as dissociations between emotion experience and the above-mentioned kinds of experience—and present my own account. In my view, emotion experience is an entirely unique, and therefore irreducible, kind of experience—one that I call affective feeling—which consists in an affective disclosure of significance that things, people, and events in the world have for us.

Finally, I will examine the relation between emotion experience and the world. Contrary to the widely held view that emotion experience is intentional—that is, ‘directed at’ or ‘about’ events in the world—as well as to the more radical view that it is a form of experience of the world (e.g., Tappolet 2016), I argue that emotion experience does not pertain to the world. Constituting the subjective pole of our overall being in the world, it is rather merely integrated with world-directed experience.

Biomedicínské morální vylepšování: problém empatie

Mgr. Petr Jošt

Katedra filozofie a společenských věd, FF UHK

Klíčová slova: empatie, kognitivní ontologie, lidová psychologie, morální vylepšování

Reference:

Decety, J., & Cowell J. M. (2015). Empathy, justice, and moral behavior. *AJOB Neuroscience*, 6(3), 3–14.

Lenartowicz, A., Kalar, D. J., Congdon E., & Poldrack R. A. (2010). Towards an ontology of cognitive control. *Topics in Cognitive Science*, 2(4), 678–692.

Persson, I., & Savulescu, J. (2012). *Unfit for the future: The need for moral enhancement*. Oxford University Press.

Projekt biomedicínského morálního vylepšování usiluje o využití zákroků v podobě zavádění mozkových implantátů či úpravy lidského genomu s cílem překonat evoluční nesoulad (*evolutionary mismatch*) mezi naší zastaralou morálkou a výzvami současného světa (Persson & Savulescu, 2012). Ty sahají od překonání efektu přihlížejícího (*bystander effect*) přes nápravu společenské nerovnosti až po zlepšení globální kooperace při řešení celosvětových problémů, jako je klimatická krize. Velká pozornost je od počátku věnována možnostem zlepšení empatie, které bývá přisuzována řada pozitivních vlastností. Zdá se být klíčová pro morální usuzování a jednání, pomáhá nám lépe chápat emoce ostatních a přispívá k usnadnění kooperace mezi jednotlivci (Decety & Cowell, 2015). I přes tyto výhody s sebou nicméně používání konceptu empatie ve vědecké praxi přináší řadu výzev. Ve svém příspěvku se zaměřím na její inherentní vágnost, jež způsobuje do značné míry ochromující konceptuální zmatek mezi jednotlivými výzkumníky a vážně zpochybňuje možnost smysluplného uplatnění empatie v kontextu biomedicínského morálního vylepšování. Nejprve představím pojetí empatie v diskusi o morálním vylepšování, v níž jednotliví filozofové používají pouze vlastní intuitivní či jen implicitní definice, popřípadě se o upřesnění nesnaží vůbec. Poté poukážu na skutečnost, že s jejím přesným vymezením mají problém nejen filozofové, ale také psychologové a neurovědci. Následně se pokusím ukázat, že tyto nesnáze souvisí mimo jiné s původem empatie v tzv. lidové psychologii (*folk psychology*), což dále prohlubuje problémy, jako jsou obtížná komunikace mezi výzkumníky, nemožnost jednotného a přesného měření či potíže s nalezením vztahu jedna-ku-jedné mezi specifickými mentálními konstrukty a jejich neurální strukturou (Lenartowicz et al., 2010). V závěru svého příspěvku předložím spektrum možných řešení od těch vzdálenějších a ambicióznějších až po ty nikoli ideální, ale takové, které obstojí v praxi.

Boj o paměť Podkrkonoší: Genealogie kulturního dědictví spiritismu v regionální paměti Podkrkonoší

Mgr. Vojtěch Mečír
FHS UK, Praha

Klíčová slova: spiritismus, Podkrkonoší, genealogie, modernita, magické myšlení

Reference:

Koopman, C. (2013). *Genealogy as Critique*. Indiana University Press.

Kozák, J. (2012). *Spiritismus. Zapomenutá významná kapitola českých dějin*. Element.

Natale, S. (2016). *Supernatural Entertainments: Victorian Spiritualism and the Rise of Modern Media Culture*. Penn State University Press.

Foucault, M. (1994). *Diskurs, autor, genealogie*. Nakladatelství Svoboda.

Spiritismus je v tuzemském prostředí fenomén, který – není-li zapomenut – je vnímán buď skrze lokální patriotismus, nebo skrze evropský a světový kontext. Vyvolávání duchů a komunikace s nimi v tradici Allana Kardeca je vzpomínáno i v Podkrkonoší, kde se rozšířilo v 80. letech 19. století. Vztahování se k těmto počátkům a následné rozšířené praxi je konstrukcí paměti a identity místa. Je bojem o paměť a identitu. Obrátí-li se perspektiva tak, že vyjdeme z dneška a genealogickou analýzou budeme sledovat cesty, kterými se ono vztahování vydává, a ty, které míjí, nalezneme nejen onu již samozřejmou pravdu o nesamozřejmosti konkrétního způsobu vztahování, ale též vzájemné souvislosti a kontext, které posilují možnost vynošení historických prvků, které jsou následně vnímány jako samozřejmé elementy identity. Spiritismus představuje pro „paměť místa“ výraznou výzvu proto, že se coby vpád „magického myšlení“ časově kryje se sociokulturním vzmachem regionu, který je reprezentován především modernizačním diskurzem. Kromě hledání počátků samotného spiritismu spiritismem samotným, na které se jakékoli další bádání nejsnáze váže, se nabízí srovnání cest tří měst, které byly „duchařením“ zasaženy, přičemž každé dnes vnímá toto dědictví zcela odlišně: Nová Paka se prezentuje jako centrum tehdejšího spiritismu. Jilemnice se ke spiritismu nehlásí, byť je častým tématem kvalifikačních prací o spiritismu na „jilemnicku“. A Turnov je oním takřka nezpochybňovaným počátkem spiritismu v Čechách, kde se odehrála první seance, které se však zároveň musí vypořádat s diskontinuitou osídlení. Takto pojatá analýza představuje výzvu k dalšímu historickému bádání o spiritismu jako socio-kulturním fenoménu, ale také příspěvek ke genealogii modernity, která naznačuje, kým chceme být – a co tím ztrácíme.

Činitele jako bohové: Svobodná vůle a creatio ex nihilo

Bc. Pavel Matail

Katedra filozofie, FF MU, Brno

Klíčová slova: svobodná vůle, libertarianismus, kauzalita činitele, creatio ex nihilo, ne-kauzální působení

Reference:

Chisholm, R. (1982). Human Freedom and the Self. In G. Watson (ed.), *Free will*. Oxford University Press.

Dvořák, P. (2022). *Kauzalita činitele: Úvod do analytické diskuse o svobodě vůle*. Togga.

O'Connor, T. (2000). *Persons and Causes: The Metaphysics of Free Will*. Oxford University Press.

Pink, T. (2017). *Self-determination: Ethics of Action, Volume 1*. Oxford University Press.

Van Inwagen, P. (2016). *Thinking about Free Will*. Cambridge University Press.

Navzdory zřejmé podobnosti mezi schopností svobodně volit a božským tvořením něčeho z ničeho není vztah mezi svobodnou vůlí a creatio ex nihilo v soudobé literatuře reflektován. Podle libertariánské teorie kauzality činitele je svobodná vůle polyrealizovatelná schopnost kontingentní sebedeterminace (Dvořák, 2022, s. 148), jinými slovy, schopnost činitele se rozhodnout pro jedno z možných budoucích jednání, aniž by byl činitel k danému rozhodnutí determinován. Činitel tedy dokáže započít nový kauzální řetězec bez dostatečné příčiny v nějaké z minulých událostí. Podobně křesťanský Bůh stvořil svět, aniž by před jeho tvorbou existoval nějaký materiál či energie. Mojí tezí je, že kauzalita činitele jakožto předem nedeterminovaná volba, která je pod kontrolou činitele, předpokládá, že činitel tvoří ex nihilo, a to je zjevně v rozporu s fyzikalismem. Cílem příspěvku je formulovat přesvědčivý argument, který tuto tezi dokazuje.

Nejdříve představím samotnou teorii kauzality činitele jako nejslibnější způsob zajištění mravní odpovědnosti. Následně rozliším několik druhů tvorby ex nihilo a zařadím kauzalitu činitele pod jeden z nich. Představím argument, ze kterého plyne, že činitel musí vytvořit nějakou fyzickou energii nebo moc, aby se přiměl zvolit jeden z možných činů. To proto, že fyzické události vyžadují fyzické příčiny a rozhodnutí je fyzická událost, protože zapřičiňuje fyzické chování.

V poslední části představím dvě možné námitky. První námitka poukazuje na kvantové jevy, které se dějí bez příčiny, a tedy by mohly sloužit jako model svobodného rozhodování bez závazku k tvorbě ex nihilo. Druhá námitka nabízí náhradu za činitelovo působení účinnou kauzalitou. Činitel by totiž k rozhodnutí mohl využít tzv. ne-kauzální působení (Pink, 2017, s. 108–109), které nevyžaduje fyzickou energii nebo moc. Bude ukázáno, že tyto námitky buď selhávají, nebo také předpokládají creatio ex nihilo. V závěru načrtnu, jaké důsledky plynou z přiřazení této božské schopnosti každému člověku.

Dante Alighieri and Moral Luck: Between Unfairness and Salvation

Mgr. Martin Borovjak

Department of Philosophy and Religious Studies, FTH USB
in České Budějovice

Keywords: moral luck, religious luck, Dante, Piccarda

References:

Hartman, R. J. (2019). Moral Luck and The Unfairness of Morality. *Philosophical Studies*, 176 (12), p. 3179–3197.

Hause, J. (2019). Thomas Aquinas on Moral Luck. In Hartman, R. J.; Church, I. M. (eds.). *The Routledge Handbook of the Philosophy and Psychology of Luck*. New York: Routledge, p. 45–56.

Nagel, T. (1976). Moral Luck. *Aristotelian Society Supplementary*, 50(1), p. 137–151.

Williams, B. (1976). Moral Luck. *Aristotelian Society Supplementary*, 50(1), p. 115–135.

Zagzebski, L. (1994). Religious Luck. *Faith and Philosophy*, 11(3), p. 397–413.

Intuitively, we tend to believe that people can only be held morally responsible for actions that are within their control. However, in the late 1970s, Bernard Williams and Thomas Nagel challenged this assumption by observing that, in practice, we often make moral judgments about actions heavily influenced by luck. They termed this phenomenon *moral luck* (ML).

Critics of ML typically adopt neo-Kantian perspectives, arguing that events beyond an agent's control should not be subject to moral praise or blame. In contrast, defenders of ML often draw from neo-Aristotelian thought, emphasizing that external circumstances can significantly affect human flourishing.

Linda Zagzebski extends the problem into a religious context, framing it as *religious luck*. She explores its implications for Christianity and points out that the problem becomes even more troubling when eternal salvation or damnation are at stake. A complete rejection of ML would lead to heresy, as it would imply that divine assistance is unnecessary for achieving perfect happiness. Conversely, fully embracing ML would undermine the concept of free will—the foundation of moral responsibility.

This paper aims to explore the refutation of ML in the case of Piccarda Donati (a character who broke a monastic vow, but not by her own fault) in Dante's *Divine Comedy*. This is done by referring to the possibility of martyrdom and the moral significance of intention. In the context of the ML debate, Dante's approach is distinctive due to the fact that the question of salvation or damnation in the *Divine Comedy* is inseparable from the moral evaluation of a single act.

Deleuze & Guattari V Demokracie

Mgr. Martin Fereš

Katedra filozofie, FF UPOL

Klíčová slova: Deleuze & Guattari, deteritorializace, politická teorie

Reference:

Deleuze, G. a Guattari, F. (2010). *Tisíc plošin: Kapitalismus a Schizofrenie* 2. Hermann & synové.

Mengue, P. (2003). *Deleuze et la question de la démocratie*. L'Harmattan.

Patton, P. (2000). *Deleuze and the Political*. New York: Routledge.

Boundas, C. V. (2006). *Deleuze and Philosophy*. Edinburgh University Press.

Holland, E. W. (2013). *Deleuze and Guattari's A Thousand Plateaus: A Reader's Guide*. Bloomsbury Academic.

Tato prezentace se bude snažit zodpovědět otázku: „Jaký je vlastně postoj Gillesa Deleuze a Félix Guattariho vůči liberální demokracii?“ Proč je toto téma vůbec otázkou? Deleuze sám, a zejména pak ve spojení s Guattarim, je proslulý svým anti-akademickým postojem a z něho plynoucím složitým způsobem psaní, který úmyslně vzdoruje systematickému uchopení. Deleuze je některými označován jako anarchista, jinými jako avantgardní marxista a další, jako Philippe Mengue (2003), obhajují jeho teoretickou kompatibilitu s kapitalistickou liberální demokracií. Při událostech Května '68 jasně vyhlásil podporu silně levicově založenému protidegaulleovskému hnutí. V první knize *Kapitalismus a Schizofrenie* pak naříká nad promrhaným potenciálem tohoto historického momentu, zatímco v druhé knize vyjadřuje nejen své znechucení, ale také určitý obdiv kapitalismu. Roku 1981 podpořil prezidentskou kandidaturu protisystémového kandidáta, klauna Coluche.

V této prezentaci budu tvrdit, že odpověď se nachází v Deleuzově a Guattariho konceptu deteritorializace. Jelikož se však tento koncept mezi první a druhou knihou *Kapitalismu a Schizofrenie* značně vyvinul, omezím se na jejich pozdní, zralé dílo počínající *Tisíci plošinami* (1980).

Deteritorializace, jak jsem již tvrdil jinde, je do určité míry ztotožnitelná s konceptem svobody jakožto aktivní činnosti. Jakožto svoboda je kontrastována s uzavřením do struktur moci. Problém, který nastává, a který Deleuze plně přiznává, je v tom, že některé struktury, například ty, které nám umožňují „objektivní“ vnímání reality a tudíž fungování ve světě, jsou pro mnoho lidí žádoucí. Aplikujeme-li tento pohled na mocenské struktury, jako je třeba stát či od liberální demokracie neodtrhnutelný kapitalismus, situace se značně zkomplikuje.

Širší ambicí této prezentace je po zjištění Deleuzovy pozice zhodnotit, nakolik je tato pozice kompatibilní se současnou politickou situací, a především nakolik je možné ji využít k politické akci, či zda je potřeba ji překročit a vzít Deleuzovy koncepty, inspirované současnějšími autory, mimo Deleuze.

Epistemický konzervatismus: W. V. Quine vs. David Lewis

Mgr. Michaela Dudová

Katedra filozofie, FF OU

Klíčová slova: W. V. Quine, David Lewis, metaontologie, konzervatismus, teoretické ctnosti

Reference:

Janssen-Lauret, F. & MacBride F. (2018). David Lewis's Place in the History of Late Analytic Philosophy: His Conservative and Liberal Methodology. *Philosophical Inquiries* 6(1), 51–72.

Lewis, D. (1986). *On the Plurality of Worlds*. Blackwell Publishers.

Quine, W. V. (1991). Two Dogmas in Retrospect. *Canadian Journal of Philosophy* 21(3), 265–74.

Quine, W. V. (1992). *Pursuit of Truth*. Harvard University Press.

Quine, W. V. (2013). *Word and Object*. The MIT Press.

Dominantní historiografický narativ dějin analytické filosofie spatřuje v Lewisově apelu na přihlížení k přesvědčením „zdravého rozumu“ při konstrukci a volbě nejlepší metafyzické teorie radikální odklon od jeho učitele Quina, který měl údajně brát v úvahu pouze výsledky věd, a naopak považovat snahy o zachování platnosti široce sdílených předvědeckých mínění za znak tradiční spekulativní metafyziky v pejorativním smyslu (např. Janssen-Lauret a MacBride, 2018; Sider, 2014; Hylton, 2007). Ve svém příspěvku tento výklad zpochybním a pokusím se ukázat, že ve skutečnosti byly určité formy epistemického konzervatismu zastávány oběma.

Quine (1957) sice metafyziku naturalizuje, ale zdravý rozum a věda pro něj existují na stejném kontinuu a z hlediska důkazních standardů se kvalitativně neliší. V případě sporu mají sice výsledky věd epistemickou prioritu, ale naturalistický filosof pracuje zevnitř sdíleného výchozího „fundamentálního pojmového rámce vědy a zdravého rozumu“ (Quine, 2013, 254), přičemž se má v případě nutnosti revize řídit zásadou co nejmenšího narušení naší holistické sítě přesvědčení (Quine, 1992). Budu argumentovat, že nedílnou součást jádra této sítě představují i moorovské truismy „zdravého rozumu“ (např. že nejsem před chvilkou vzniklý halucinující Boltzmannův mozek, který brzy spontánně zanikne), které lidem umožňují efektivní orientaci ve světě, plánování skrze predikci smyslových stimulů a zachování fungující společnosti.

Navrhuji, že rozdíly mezi přístupy Quina a Lewise ke „zdravému rozumu“ spočívají spíše v odlišných strategiích jeho epistemické justifikace a v míře ochoty obětovat jej ve prospěch jiných teoretických ctností. Zatímco Lewisovy argumenty, inspirované Moorem, se opírají o probabilistickou tezi, že si vždy budeme více jisti platností fenomenologicky přístupných soudů „zdravého rozumu“ než komplikovaných abstraktních filosofických argumentů (Lewis, 1986, 1991), Quinův argument pro epistemický konzervatismus je naopak čistě pragmatický. Přesto se však Lewis alespoň v tomto kontextu dle mého názoru nedopouští porušení základních naturalistických premis quinovské metaontologie.

Existence jako vlastnost a ontologické argumenty

Bc. Martin Nosek

Katedra filozofie, FF MU, Brno

Klíčová slova: analytická metafyzika, existence, modální logika, ontologický argument, vlastnost

Reference:

Fitting, M., & Mendelsohn, R. L. (2023). *First-order modal logic* (2nd ed.). Springer.

Plantinga, A. (1974a). *The nature of necessity*. Clarendon Press.

Sobel, J. H. (2004). *Logic and theism: Arguments for and against beliefs in God*. Cambridge University Press.

Tichý, P. (1972). Plantinga on essence: A few questions. *The Philosophical Review*, 81(1), 82–93.

Tichý, P. (1979). Existence and God. *The Journal of Philosophy*, 76(8), 403–420.

Williamson, T. (2013). *Modal logic as metaphysics*. Oxford University Press.

Otázka, zda je existence vlastnost, má dlouhé a kontroverzní dějiny úzce propletené s ontologickými argumenty pro existenci Boha. Nehledě na bohatou filozofickou tradici, která tvrdí opak, se můj příspěvek bude snažit prokázat, že existence by měla být považována za vlastnost. Abych svou hlavní tezi podpořil, prvně se zaměřím na metafyziku modální logiky. Některé pozice ve vztahu k problému existence individuí mezi možnými světy mou tezi podporují. Tyto i ty, které mou pozici nepodporují, popíšu. Bývají rozdělovány dvěma různými způsoby. Klasická distinkce je mezi aktualismem a posibilismem, ale v nedávné době se alternativně začalo rozlišovat mezi kontingentismem (původně: *contingentism*) a necesitismem (původně: *necessitism*). Budu se věnovat oběma párům těchto pozic i vztahu mezi těmito páry. Relevantními autory budou mimo jiné Tichý (1972; 1979), Plantinga (1974) a Williamson (2013). Tento způsob argumentace však shledám neplodným (i když užitečným z jiných důvodů). Dále nicméně představím argumenty nezávislé na modální logice, které považuji za dostatečné samy o sobě. Některé jsou založeny na tom, že přijetí existence jako vlastnosti nemá špatné důsledky, které v něm oponenti spatřovali. Jiné se pokouší ukázat, že mou tezi podporují intuice. Kromě vlastních argumentů tohoto typu se budu opírat o argumentaci, kterou představili Plantinga (1974), Sobel (2004) a Fitting & Mendelsohn (2023). Svou tezi budu také kvůli historické a tematické provázanosti uvádět do souvislostí s ontologickými argumenty. Budu ukazovat, že, i pokud existence je vlastnost, mnoho jednoduchých ontologických argumentů selhává kvůli jinému a základnějšímu logickému problému.

Fenomenologická epistemická nespravedlnost: Merleau-Ponty a limity Frickerové

Mgr. et Bc. et Bc. Petr Zapletal

Katedra filozofie, FF MU, Brno

Klíčová slova: epistemická nespravedlnost, Merleau-Ponty, vnímání, habitus, tělesnost

Reference:

Čapek, J. (2012). Maurice Merleau-Ponty: *Myslet podle vnímání*. Filosofia.

Čapek, J. (2020). Motivation et normativité: Réflexions sur le concept de liberté à partir de Merleau-Ponty. *Bulletin d'Analyse Phénoménologique*.

Čapek, J. (2024). Entscheidung im Schatten der Identität: Phänomenologie des Entscheidens und Hermeneutik der Selbstausslegung bei Paul Ricœur. In B. Liebsch, *Grundfragen hermeneutischer Anthropologie: Paul Ricœurs Werk im historischen Kontext: Existenz, Interpretation, Praxis, Geschichte*. Verlag Karl Alber.

Čapek, J. (2025). Habitual identity and transformative experience in Merleau-Ponty. In L. R. Ingerslev & K. Mertens (Ed.), *Phenomenology of broken habits: Philosophical and psychological perspectives on habitual action*. Routledge/Taylor & Francis Group.

Fricker, M. (2007). *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford University Press.

Merleau-Ponty, M. (2013). *Fenomenologie vnímání* (J. Čapek, Přel.). Oikúmené.

Pojem epistemické nespravedlnosti, který Miranda Frickerová etablovala, je široce diskutován v analytické filosofii (Fricker, 2007). Přestože její práce upozornila na problematiku svědecké a hermeneutické nespravedlnosti, opomíjí hlubší fenomenologické dimenze poznávání. Tento příspěvek se proto zaměřuje na reinterpretaci epistemické nespravedlnosti skrze filosofii vnímání Maurice Merleau-Pontyho, zejména jeho pojetí habitu, horizontu (champ) a spontaneity hodnotících postojů (Merleau-Ponty, 2013; Čapek, 2012).

V první části příspěvku stručně představím Merleau-Pontyho argument o primátu tělesného vnímání, které podle něj předchází abstraktnímu myšlení a diskurzivnímu poznání. Zaměřím se na to, jak tělesná zkušenost rámuje možnosti percepce, rozhodování i artikulace vědění. Tělesnost u Merleau-Pontyho aktivně strukturuje náš přístup ke světu. Habitus je utvářen minulou zkušeností a vztahem k budoucnosti, předchází reflektovanému vědění a usměrňuje naše poznávací vztahy k druhým i sobě (Čapek, 2025). V této souvislosti bude objasněno, proč právě fenomenologická zkušenost marginalizovaných skupin může fungovat jako citlivý indikátor patologických jevů ve společnosti.

Ve druhé části rozvinu pojetí fenomenologické epistemické nespravedlnosti, chápané jako zneuznání významu tělesně, sociálně a historicky zakotvené zkušenosti. Ukážu, že skrze mechanismus spontánní valorizace se ve vnímání formují motivace a hodnotící postoje, které předcházejí a ovlivňují diskurzivní rozhodnutí (Čapek, 2020). Tyto postoje nejsou čistě subjektivní, ale jsou zakotveny v sociální zkušenosti, v horizontu vnímání. Zohledním také Merleau-Pontyho myšlenku o svobodě, kde je motiv ztvrzen rozhodnutím, které jej zpětně potvrzuje – tedy oblast, kde se svoboda a poznání těsně prolínají (Čapek, 2024). Navrhuji proto pozitivní rekonstrukci vědomí utlačovaných, která by zohlednila vztah mezi vnímáním, jazykem a pojmovou strukturou vědění. Závěrem srovnám tento přístup s koncepcí Frickerové, přičemž ukážu, že její internalistická perspektiva nedostatečně reflektuje tělesné a intersubjektivní podmínky poznání.

Filosofické a literární dílo Františky Jirousové

Mgr. et Mgr. Vilém Kubáč

FHS UK, Praha

Klíčová slova: underground, Josef Florian, křesťanská filosofie, Teilharda de Chardin, katolictví

Reference:

Bartoš, M. (ed.). (2013). *Mozaika zamyšlení z polyfonické zahrady EDO*. CAE Sluňákov, Horka nad Moravou.

Jirousová, F. (2021). *Evoluce jako cesta k Bohu v díle Teilharda de Chardin*. Malvern.

Jirousová, F. (2022). *Klan Mušika Překydů*. Malvern.

Jirousová, F. (2001). *Velmi vzdálený oheň*. CAE Sluňákov, Horka nad Moravou.

Jirousová, F. (2013). *Vyhnaní. Eroika*.

Konferenční příspěvek se bude zabývat reflexí filosofického a literárního díla Františky Jirousové. Autorka je dcerou čelních osobností českého undergroundu Ivana Martina Jirouse a Juliany Jirousové. Právě rodinná historie v souvislosti s aktivitou v kontrakulturách a vlivem na uměleckou a odbornou tvorbu je tématem disertační práce, ze které tento příspěvek čerpá. S rodiči ji spojuje výrazný vztah ke křesťanství a jistá nonkonformita, což se také odráží v jejím filosofickém a literárním díle.

Vystudovala filosofii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde v roce 2017 získala titul doktorky. Zabývá se především křesťanskou filosofií. Vedla skupinu Katolická dekadence, která si vzala za cíl propojovat právě katolickou filosofii a umění. Inspiračními vzory byli Leon Bloy a Josef Florian, Jirousové pradědeček, který byl vydavatelem takovéto literatury. Její celoživotní filosofické téma je reflexe díla francouzského filosofa, teologa a myslitele Pierra Teilharda de Chardin. Ten se jako vystudovaný teolog a přírodovědec snažil o na svou dobu nekonvenční syntézu katolické filosofie a teorie evoluce. (Jirousová, 2021). Jirousová o něm napsala řadu studií, disertační práci a knihu *Evoluce jako cesta k Bohu v díle Teilharda de Chardin. Spoluzaložila Českou společnost Teilharda de Chardin*, kde iniciuje překlady a vydávání jeho textů, organizuje symposia a celkově propaguje jeho myšlenky.

Jirousové vyšly čtyři romány. Ty opět spojuje téma křesťanství, nekonvenčního života, ale také problémy v dospívání, kde hrdinové a hrdinky knihy hledají sebe a svou identitu. Časté jsou filosofující a teologizující pasáže. Tematizuje v nich například vztah křesťanství a anarchismu či queer identity. Předmětem příspěvku bude vzájemné zrcadlení se filosofického a literárního díla Františky Jirousové.

Filozofické implikácie historických esencií v neustále sa meniacom evolučnom prostredí

Bc. Nikola Jurčová

Katedra filozofie, FF KU v Ružomberku

Kľúčová slova: kladistika, historické esencie, monofyletické skupiny, synapomorfie, esencializmus

Reference:

Sýkora, P. (1997). Kladistická revolúcia a koncepcia historických esencií. *Organon F: Medzinárodný časopis pre analytickú filozofiu*, 4(4), 403–408. Dostupné na: <http://www.klemens.sav.sk/fiusav/doc/organon/1997/4/403-408.pdf>.

Devitt, M. (2018). *Historical biological essentialism*. Graduate Center, City University of New York, 365 Fifth Avenue, New York, NY 10016, US. Dostupné na: <https://files.commonsgc.cuny.edu/wp-content/blogs.dir/1213/files/2019/03/Devitt2018- Historical-Biological-Essentialism.pdf>.

Podani, J. (2010). Monophyly and paraphyly: A discourse without end? *Taxon*, 59(4), 1011– 1015. Dostupné na: <https://doi.org/10.1002/tax.594002a>.

Diskusný príspevok sa venuje filozofickým otázkam, ktoré sa týkajú konceptu historických esencií organizmov v kontexte neustálych evolučných zmien. Kladistika ako metodologický prístup v biologickej systematike rekonštruuje evolučné vzťahy medzi druhmi na základe spoločného predka. Na rozdiel od tradičných taxonomických systémov, ktoré často zohľadňovali aj vonkajšiu podobnosť alebo ekologické funkcie, kladistika sa zameriava výhradne na odvodené znaky (tzv. synapomorfie), ktoré sú zdedené od posledného spoločného predka. Výsledkom kladistickej analýzy je kladogram – vetviaci sa diagram, ktorý znázorňuje hypotetické evolučné vzťahy medzi skupinami organizmov. Kladistika preto odmieta hierarchické kategórie, ak nemajú základ v monofyletických skupinách (skupinách zahŕňajúcich všetkých potomkov spoločného predka) a kladie dôraz na historickú kontinuitu a evolučnú príbuznosť.

Tento prístup vyvoláva otázky o stabilite a povahe esencií druhov v dynamickom evolučnom prostredí. Ak organizmy podliehajú neustálým evolučným zmenám, je možné ešte stále hovoriť o stabilných esenciách, ktoré definujú druhy, alebo sú tieto esencie už len dočasnými a flexibilnými konštruktmi? V príspevku sa zameriavam na ontologické, epistemologické a metodologické otázky týkajúce sa stabilnosti a povahy historických esencií organizmov.

Zároveň rozpracujem otázku, do akej miery kladistický prístup uprednostňuje historickú kontingenciu druhov pred tradičným esencializmom a aké dôsledky má tento posun na širšie chápanie identity organizmov. Zohľadním aj možnosť, že v neustálom evolučnom procese sa esencie stávajú skôr pragmatickými nástrojmi pre vedeckú komunikáciu než ontologicky pevnými skutočnosťami.

Gotično ve filozofii aneb Komu straší ve věži.

Mgr. Vojtěch Trnka
Katedra filozofie, FF UPOL

Klíčová slova: dekonstrukce, Derrida, gotično, hauntologie, horor, Marx, post-strukturalismus, Stirner

Reference:

Castriano, J. (200)1. *Cryptomimesis: The Gothic and Jacques Derrida's Ghost Writing*. McGill Queen's UP.

Derrida, J. (2006). *Spectre de Marx: L'État de la dette, le travail du deuil et la nouvelle Internationale*. Paříž: Galilée.

Hogle, J.; Miles, R. (eds.) et al. (2020). *The Gothic and Theory*. Edinburgh UP.

Marx; Engels. (1982). *Manifest komunistické strany*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství v Praze.

Ramond, C. (2018). *Derrida: Une philosophie de l'écriture*. Paříž: Ellipses.

Stirner, M. (2010). *Jediný a jeho vlastnictví*. Praha: Academia.

Tématem příspěvku je vysoce specifická intersekce filozofie a literatury. „Gotično“ je literárněvědním konceptem poněkud vágně shlukujícím soubor motivů a témat vyskytujících se hlavně v gotické fikci. Tj. variantě „strašidelného příběhu“ s kořeny převážně v 18. století. Samotný pojem „gotična“ pak spíše vymezuje estetický (sub)směr nežli žánr, přestože zajisté existuje i gotický žánr. Tento fenomén anglické literatury, jenž se dávno vymanil jak ze zeměpisného, tak literárního rámce, můžeme sledovat i ve filozofii.

Bez přílišného pátrání nás jistě napadne Marxovo strašidlo komunismu, jak si již řada komentátorů všimla. Snad žádný jiný filozof se neoddal natolik duchařské metafoře jako Stirner. Samozřejmě hororovému žánru velmi přispěl Freud rozpracováním konceptu „tísňového“¹ (*Das Unheimliche*) ve stejnojmenné práci, v níž se odkazuje na *Ďáblovy elixíry* E. Hoffmanna.

Prezentace se zejména zaměřuje na Derridův dekonstruktivní rámec. Zvláštní pozornost je věnována pojmu „hauntologie“ a dílu *Spectres de Marx*, jež s tématem úzce souvisí. Samozřejmě spřáhnutí pochmurných či dokonce „horrorových“ témat společně s teoretickým rozvažováním je ve francouzské filozofii starší než psaní Derridovo. Tento styl je očividný např. již u Bataille.

Cílem příspěvku je podívat se na Derridovy analýzy Marxových a Stirnerových textů právě prostřednictvím gotična, jakožto estetického paradigmatu a trans-textuálního fenoménu. Věřím, že důkladné prozkoumání motivů „strašidelného příběhu“ ve filozofii povede k hlubšímu porozumění jak krásné, tak odborné literatury.

1 Znamé spíše jako „uncanny“

In Defence of Subjectivity: Adorno and Sufism in Dialogue

Mgr. Ali Yansori, Ph.D.

Sts Cyril and Methodius Faculty of Theology, UPOL

Keywords: Adorno, Sufism, Rumi, mysticism, theology, experience, subjectivity

References:

Adorno, T. W. (2002). *Aesthetic Theory* (G. Adorno, R. Tiedemann, & R. Hullot-Kentor (eds.)). Continuum.

Foster, R. (2007). *Adorno: The Recovery of Experience*. State University of New York Press.

Rumi, J. (1999). *Signs of the Unseen: The Discourses of Jalaluddin Rumi*. Shambhala.

The presentation places the Sufi perspective in dialogue with Adorno's philosophy. Sufis hold that reason and language are fundamentally inadequate for investigating the nature of reality. Building on this view, I will argue that Western philosophy, in its conventional form, cannot provide a complete understanding of the world, as it is compelled to exclude subjective experience. This remains true even in philosophical approaches (such as Heideggerian philosophy) that seek to prioritise human experience. Adorno's philosophy can be seen as an attempt to recover the subject that Western philosophy has been striving to eliminate entirely. Drawing on concepts such as disenchantment—borrowed by Adorno from Weber—I will argue that any approach that seeks to fully understand the world by focusing solely on the object ultimately undermines its own project, due to the simple fact that the object necessarily presupposes a subject.

Simply put, failing to consider the subject in genuinely subjective terms will never lead to a complete understanding of the world. The presentation seeks to move beyond linguistic and cultural boundaries to reveal that both Adorno and the Sufi are, in the end, striving to express the same fundamental insights. In this light, Adorno's reflections on "spiritual experience" (*geistige Erfahrung*) and "negative dialectics" resemble the negative theology of the Sufis.

KALAM's Cosmological Argument from the Perspective of Contemporary Philosophy and Quantum Mechanics

RNDR. Jiří Kučera

Department of Philosophy, Faculty of Arts and Letters,
Catholic University in Ružomberok

Keywords: cosmological, quantum, cause, infinity

References:

Craig, L. W. (1990). „What Place, Then, for a Creator?\": Hawking on God and Creation. In: *The British Journal for the Philosophy of Science*, Vol 41, No 4, 473-491.

Koons, C. R. (1997). A New Look at the Cosmological Argument. In: *American Philosophical Quarterly*, Vol 34, No 2, 193-211.

McMullin, E. (1981). Is Philosophy Relevant to Cosmology? In: *American Philosophical Quarterly*, Vol 18, No 3, 177-189.

Pitts, J. B. (2008). Why the Big Bang Singularity Does Not Help the Kalām Cosmological Argument for Theism. In: *The British Journal for the Philosophy of Science*, Vol 59, No 4, 675- 708.

Swinburne, G. R. (1969). Whole and Part in Cosmological Arguments. In: *Philosophy*, Vol 44, No 170, 339-340.

Valicella, F. W. (2000). Could the Universe Cause Itself to Exist? In: *Philosophy*, Vol 75, No 294, 604-612.

The article aims to shed light on the nuanced interplay between quantum philosophy and the KALAM cosmological argument, showing how new twists in quantum mechanics might upend our traditional ideas about existence and causation. The study dives into how quantum uncertainty with unpredictability challenges the age-old belief that every event must have a cause, a basic assumption of the KALAM argument, popularized by William Lane Craig today (Craig, 1990). The analysis wrestles with bridging the gap between what quantum theories suggest and the established positions of the ancient KALAM *metaphysics*, revealing that open interpretations of quantum mechanics can mean that events might just occur without stringent causal or *transcendent* preconditions (Koons, 1997; Pitts, 2008). There's a hint that our cosmic origins and the notion of a divine cause could remain in line with new scientific developments, while also adding layers of sophistication to traditional theistic debates (Swinburne, 1969). Such discussion paves the way to weaving quantum ideas into both theological studies and philosophical inquiries, prompting researchers to reconsider how quantum discoveries might influence our ideas about the universe (Vallicella, 2000). Looking ahead, future research should probably focus on empirical work that digs deeper into how quantum mechanics might affect our perceptions of time, cause, and reality (McMullin, 1981).

Kontextualismus řeší vše, relativismus neřeší nic: srovnání sémantického kontextualismu v epistemologii a v metaetice

Bc. Marie Šebková

Katedra filozofie, FF MU, Brno

Klíčová slova: kontextualismus, relativismus, epistemologie, metaetika

Reference:

Conee, E. (2005). Contextualism contested. In M. Steup & E. Sosa (Eds.), *Contemporary debates in epistemology* (s. 47–55). Blackwell Publishing.

Rysiew, P. (2010). Relativism and contextualism. In S. D. Hales (Ed.), *A companion to relativism* (s. 286–305). Wiley-Blackwell.

Brogaard, B. (2018). Moral contextualism and epistemic contextualism: Similarities and differences. In J. Ichikawa (Ed.), *The Routledge handbook of epistemic contextualism* (s. 413–427). Routledge.

Brogaard, B. (2006). Moral contextualism and moral relativism. *The Philosophical Quarterly*, 56(225), s. 387–409. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9213.2006.00453.x>.

Ichikawa, J. J. (2017). *Epistemic contextualism*. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition). Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/contextualism-epistemology/>.

„Copak je tohle?“ ptá se tatínek dcery a ukazuje na obrázek ovečky. „Ovečka!“ odpovídá dítě. Ví dcera správnou odpověď? Ovšem. Přijde ale starší syn a povídá: „To není ovečka, to je obrázek ovečky.“ Kdo má pravdu, a tedy znalost (bereme-li znalost tradičně tak, že propozice, ke které se vztahuje, musí být pravdivá)? Naskýtá se přitažlivá odpověď, že v jistém smyslu mají pravdu oba – a to proto, že každý aplikuje jiné standardy, a pohybuje se tak v jiném kontextu. Epistemický kontextualismus (EC) představuje relativně nový a atraktivní pohled na to, jak připisujeme znalost. Dokáže vysvětlit řadu nesrovnalostí – především právě takové situace, kdy máme tendenci přiznat pravdu vícero mluvčím, jejichž tvrzení jsou na první pohled vzájemně neslučitelná. Od EC vede už jen krůček k epistemickému relativismu, který tvrdí, že mezi různými kontexty a perspektivami nelze nikdy dost dobře vybírat (a tatínek tak nemůže upřednostnit odpověď ani jednoho ze svých dětí). Proč bychom taky potřebovali vybírat?

Earl Conee v rámci argumentace proti EC zmiňuje, že ekvivalentem EC v morální filosofii je morální relativismus (MR). Ten považuje za těžko obhajitelný (Connee, 2005). A ačkoli tuto poznámku nepoužívá přímo k vyvrácení kontextualismu, nějakou váhu jí patrně přikládá. Ve svém příspěvku bych však chtěla ukázat, že největší problémy MR (nebo i Berit Brogaardovou jemnozrněji rozlišeného morálního kontextualismu) se na EC nevztahují – a to právě proto, že v morální filosofii potřebujeme umět mezi různými kontexty vybírat. Ve výkladu nejprve vymezím relevantní pozice, poté představím výhody a nevýhody EC i MR a nakonec ukážu, že a jak je možné zároveň přijímat EC a odmítat MR.

Logicismus po korekci Fregeho systému

Mgr. Jana Šebelová

Katedra filozofie, FF UPOL

Klíčová slova: logicismus, Frege, analytičnost, Humův princip

Reference:

Boolos, G. (1998). *Logic, Logic and Logic*. Cambridge, London, Harvard University Press.

Frege, G. (1884). *Die Grundlagen der Arithmetik. Eine logisch mathematische Untersuchung über den Begriff der Zahl*. Breslau, W. Koebner.

Frege, G. (2012). *Logická zkoumání. Základy aritmetiky*. Přel. Jiří Fiala. Praha, Oikoymenh.

Wright, C. (1999). Is Hume's Principle Analytic? *Notre Dame Journal of Formal Logic*, vol. 40, no 1, s. 6 – 30.

Na konci 19. století stanovil Gottlob Frege program logicismu a snažil se jej naplnit, nicméně logický systém, který pro tento účel vytvořil, se ukázal být nekonzistentní. Po desetiletích byla chyba ve Fregeho logickém systému opravena a systém byl rehabilitován. Tím ovšem znovu vyvstala otázka, zda korekce Fregeho systému vede k úspěšnému naplnění programu logicismu. Tento problém je redukovatelný na otázku po analytičnosti tzv. Humova principu, jak bude ukázáno na příkladu diskuze, kterou spolu vedli Crispin Wright (jakožto zastánce analytičnosti Humova principu) a George Boolos (jeho odpůrce).

Příspěvek se v první části zaměří na vymezení toho, v čem spočívá Fregeho program logicismu, jaký má tento pojem a program historické kořeny, co Frege rozumí analytickým výrokem a jaký je vztah takto chápaného pojmu analytického výroku k tradici. Ve druhé části budeme analyzovat to, jak pojmy logicismu a analytického výroku chápou právě Wright a Boolos. Komparace výsledků první a druhé části umožní hlubší analýzu a zhodnocení problému naplněnosti či nenaplněnosti Fregeova programu logicismu.

Mať alebo byť? Relevancia Frommovej existenciálnej dichotómie v kontexte hodnotových premien súčasnej spoločnosti

Mgr. Stanislava Baranová
Katedra etiky a estetiky, FF UKF v Nitre

Klíčová slova: Erich Fromm, Mať alebo byť, konzumná spoločnosť,
odcudzenie, environmentálna kríza, sociálne médiá

Reference:

- Bauman, Z. (2007). *Consuming Life*. Polity Press.
- Debord, G. (1995). *The society of the spectacle*. Zone Books.
- Fromm, E. (1956). *The Art of Loving*. Harper & Row.
- Fromm, E. (1976). *To Have or To Be?* Harper & Row.
- Rosa, H. (2013). *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. Columbia University Press.
- Sennett, R. (2006). *The Culture of the New Capitalism*. Yale University Press.

Tento príspevok sa venuje analýze koncepcie Ericha Fromma „mať alebo byť“ v kontexte súčasnej digitálnej doby, ktorá je okrem iného výrazne poznačená materializmom a environmentálnou krízou. Fromm vo svojej knihe „Mať alebo byť?“ (1967) rozlišuje dva základné spôsoby existencie: modus „mať“, založený na vlastníctve a konzumných hodnotách, a modus „býť“, ktorý zdôrazňuje autentické prežívanie, osobnostný rozvoj a tvorivosť. V dnešnej dobe sa Frommova dichotómia stáva mimoriadne aktuálnou, a to najmä v súvislosti s fenoménom sociálnych médií, kde sa identita často redukuje na komoditu a virtuálne vlastníctvo tak nahrádza skutočné prežívanie. Tento paradox demonštruje, ako materialistické hodnoty a honba za majetkom vedú k odcudzeniu a psychickému nepohodliu, aj napriek materiálnemu blahobytu, ktorý mnohé západné spoločnosti už dosiahli. Aktuálnosť Frommovej teórie sa dnes prejavuje v medziludských vzťahoch, v osobnom aj pracovnom živote, poznačenom neustálym hľadaním zmyslu v hyperkonzumnej spoločnosti. Orientácia na „mať“ vedie k neustálej túžbe mať viac, no nikdy neprináša skutočné naplnenie. Naopak „býť“ znamená rozvíjať svoju jedinečnosť, slobodu a tvorivosť, a smerovať tak k hlbšiemu šťastiu a pocitu zmysluplnosti. Fromm ponúka kritický rámec, ktorý vyzýva k prehodnoteniu súčasných hodnôt, pričom naznačuje potrebu smerovania k väčšej autenticite ľudskej existencie, environmentálnej udržateľnosti a obnove duchovnej dimenzie života. Produktívna orientácia na svet, založená na tvorivej láske a rozumovej reflexii, predstavuje podľa Fromma prostriedok, ako prekonať odcudzenie a žiť v súlade so svojou ľudskou podstatou. Táto orientácia vedie jednotlivca k aktívnemu a zodpovednému zapojeniu sa do života, namiesto pasívneho prispôsobovania sa odcudzenej spoločnosti a jej dehumanizujúcim mechanizmom. Príspevok prináša aktualizovanú interpretáciu Frommovho humanistického odkazu ako teoretického rámca pre riešenie dnešných spoločenských výziev, vrátane odcudzenia a environmentálnej udržateľnosti. V kontexte súčasnej digitálnej doby príspevok zdôrazňuje vplyv fenoménu sociálnych médií a digitalizácie na identitu a medziludské vzťahy a analyzuje pritom výzvy, ktoré vyplývajú z materialistickej kultúry poznačenej konzumným spôsobom života.

Medved' ako politický druh

Mgr. Iveta Kloptová

Katedra filozofie, FF KU v Ružomberku

Kľúčová slova: sociálny druh, ameliorácia, pojmové inžinierstvo, prirodzený druh

Reference:

Haslanger, S. (2000). Gender and race: (what) are they? (what) do we want them to be? In: *Noús*, roč. 34, č. 1, s. 31 – 55.

Cappelen, H. (2018). *Fixing Language. An Essay on Conceptual Engineering*. Oxford: Oxford University Press.

Díaz León, E. (2020). Descriptive vs. Ameliorative Projects: The Role of Normative Considerations. In: Alexis Burgess (ed.). *Conceptual Engineering and Conceptual Ethics*. Oxford: Oxford University Press. p. 170–186.

Pre pojmové inžinierstvo a amelioračné projekty sú dôležité cieľové pojmy. Tieto pojmy sa líšia od operatívnych pojmov tým, že nie sú len opismi používania pojmov hovorcami, ale je v nich obsiahnuté aj vylepšenie (Diaz Leon, 2020). Ide o návrh vylepšeného pojmu pre určitý cieľ, pre ktorý by mali hovorcovia tento pojem používať.

V príspevku budem rozvíjať možnosť vylepšenia aj mimo bežnejšie analyzované pojmy, akým sú napr. „žena“ alebo „rasa“. Konkrétne sa zameriam na prípad pojmu „medved“ v slovenskom verejnom a politickom diskurze. Kategória „medved“ je na prvý pohľad prirodzený druh referujúci k istému biologickému druhu. V politickom prostredí Slovenska však do istej miery vystupuje aj ako sociálne konštruovaný druh s istým normatívnym nábojom. Tvrdím, že medved' je politickým druhom v tom zmysle, že jeho význam, použitie aj samotná existencia nadobúdajú funkciu, ktorú možno analyzovať pomocou nástrojov pojmovej etiky.

Aký pojem „medved'a“ by sme mali mať, ak zohľadníme nielen ekologické či bezpečnostné hľadiská, ale aj diskurzívne a politické funkcie tohto pojmu v kontexte súčasného slovenského populizmu? Nevedie aplikácia pojmu „medved“ v politike do istej miery k jeho rekategorizácii na spoločensky významný pojem podobne ako v prípade pojmu „žena“ či „rasa“? Zároveň načrtnem, ako sa touto pojmovou zmenou posúva verejná diskusia o prírode, moci, ochrane či ohrození. Cieľom príspevku je poukázať na to, že aj pojmy, ktoré sa intuitívne považujú za nepolitické alebo vedecké, môžu získať normatívny rozmer a participovať na štruktúrovaní reality a stať sa tak vhodným predmetom ameliorácie.

Medzi marxistickým feminizmom a intersekcionalitou

Mgr. Miroslava Mišičková

Katedra filozofie a dejín filozofie, FF UK v Bratislave

Kľúčová slova: marxistický feminizmus, intersekcionalita, sociálna rozmanitosť

Reference:

Bohrer, A. (2018). Intersectionality and Marxism: A Critical Historiography. In: *Historical Materialism*, roč. 2, č. 26, s. 46 – 74.

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Anti-discrimination Doctrine Feminist Theory and Antiracist Politics. In: *University of Chicago Legal Forum*, č. 1, s. 139 – 167. Dostupné na: <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>.

Dalla Costa, M. (1972). Women and the Subversion of the Community. In: Dalla Costa, M. – James, S.: *The Power of Women and the Subversion of the Community*. Bristol: Falling Wall Press, 21 – 56.

Ferguson, S. (2016). Intersectionality and Social-Reproduction Feminisms: Toward an Integrative Ontology. In: *Historical Materialism* 24, 2, 38 – 60.

The Combahee River Collective. (1977). *The Combahee River Collective Statement*. Dostupné na: <http://circuitous.org/scraps/combahee.html>.

Vo feministickej teórii sa ustálilo chápanie marxistického feminizmu a teórií intersekcionality ako dvoch odlišných myšlienkových smerov. Za reprezentantky prvého z nich sa zvyknú označovať priekopníčky teórií sociálnej reprodukcie, ktoré koncom 60. rokov 20. storočia reformovali ortodoxnú marxistickú doktrínu. Druhý smer sa obvykle spája s afroamerickými autorkami, ktoré o dve dekády neskôr spochybnili dominantný belošký heteronormatívny feminizmus a zviditeľnili sociálnu rozmanitosť. Antagonizmus medzi intersekciónalnym a marxisticko-feministickým prístupom je však viac dôsledkom umelo vytvorenej diskontinuity než zásadných teoretických a politických rozporov.

V príspevku najprv načrtnem, ako marxistické feministky a prívrženkyne intersekcionality reflektovali rôzne zdroje útlaku, ktoré sú späté s rozličnými diferencujúcimi sociálnymi charakteristikami ľudí (rod, rasa alebo etnicita, trieda apod.). Ukážem, že to, čo obidva smery spája, je kritika prístupu tradičného marxizmu k rase a rodu. Vzájomnú súvislosť oboch prúdov predstavím na príklade Combahee River Collective (Kolektív rieky Combahee). Manifest tejto skupiny černošských a prevažne lesbických marxistických feministiek z roku 1977 považujú niektoré z prívrženkyň intersekcionality za inauguračný intersekciónalný text. V závere načrtnem možnosti prepájania intersekciónalných a marxisticko-feministických prístupov z pohľadu súčasnej marxisticko-feministickej teórie.

Metamorfóza Goethova Viléma Meistera jako ukázka specifického přístupu k požadavku na proměnu myšlení

Mgr. Dominik Kuna

FHS UK, Praha

Klíčová slova: J. W. von Goethe, V. Meister, metamorfóza, myšlení, M. Heidegger

Reference:

Goethe, J. W. von (1943). *Maximen und Reflexionen*. Alfred Kröner Verlag.

Goethe, J. W. von (1958). *Viléma Meistera léta učednická*. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

Goethe, J. W. von (1961). *Viléma Meistera léta tovaryšská; Viléma Meistera divadelní poslání*. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

Goethe, J. W. von (2016). *Zur Farbenlehre*. Hofenberg.

Heidegger, M. (2002). *Gesamtausgabe (B8)*. Vittorio Klostermann Verlag.

Johann Wolfgang von Goethe bývá řazen mezi významné německé literáty konce osmnáctého století, obvykle se však – z velké části v důsledku sporů s I. Newtonem a jeho žáky v oblasti optiky a teorie barev – opomíná jeho přírodovědná a myslitelská práce. Smyslem příspěvku je předvést specifický přístup této renesanční osobnosti k požadavku na proměnu myšlení, nastínit cestu, jak je dle něj možné takovéto proměny dosahovat, a naznačit blízkost příslušné perspektivy myšlení k té, kterou ve svém díle *Was heißt Denken?* tematizuje v letech 1951/52 na Freiburské Univerzitě Martin Heidegger (2002). Výklad je postaven zejména na Goethově románové trilogii o Vilému Meisterovi – Viléma Meistera léta učednická (1958); Viléma Meistera léta tovaryšská aneb O odříkání (1961); Viléma Meistera divadelní poslání (1961) –, specificky pak na metamorfóze stejnojmenného hlavního hrdiny, jehož vývoj budou moci posluchači sledovat od jeho raného dětství až do období zralé dospělosti, a na úvodních pasážích jeho teoretického spisu *Zur Farbenlehre* (2016). Skrze jmenovaný cyklus, kterému Goethe věnoval více než třicet let svého života, a je na místě jej tak považovat za jedno z jeho centrálních děl, bude v základních konturách vyložena autorova pedagogicko-filosofická pozice, stejně jako klíčové figury jeho myšlení, mj. stupňování protikladů (*Steigerung der Gegensätze*), bohabojnost / zbožnost (*Frömmigkeit*) či dospívání k vyšší kultuře (*Höchste Kultur*) skrze odříkání (*Entsagung*).

Příspěvek roste z autorova dlouholetého výzkumu věnovaného blízkosti pozdní fenomenologie M. Heideggera a Goethovy intence po kultivaci člověka skrze poznání jeho vztahu k přírodě i přírody samé, jež se ubírá v mottu „... nehleďte nic za fenomény, ony samy jsou učením ...“ (Goethe, 1943).

Mezi bděním a zapomněním: perioperační zkušenost jako zrcadlo lidské existence

MUDr. Kristýna Petkov

Katedra kulturních a náboženských studií, PF UHK

Klíčová slova: filosofie medicíny, celková anestezie, vědomí, tělesnost, Martin Heidegger, Jan Patočka, Romano Guardini

Reference:

Guardini, R. (2005). *Svět a osoba*. Trinitas.

Novák, A. (2025). *Být na způsob těla: pokus o rekonstrukci Heideggerova pojetí tělesnosti*. Univerzita Karlova.

Patočka, J. (1992). *Přirozený svět jako filosofický problém*. Československý spisovatel.

Patočka, J. (1995). *Tělo, společenství, jazyk, svět*. ISE.

Rezek, P. (2010). *Jan Patočka a věc fenomenologie* (2. vyd.). Jan Placák – Ztichlá klika.s

Přes veškeré úsilí o celostní přístup k pacientovi se moderní medicína stále potýká s tendencí redukovat člověka na pouhý objekt péče. Tento příspěvek se zaměřuje na specifickou skupinu pacientů přicházejících k plánovanému operačnímu zákroku. Konkrétně zkoumá období těsně před uvedením do celkové anestezie – tedy farmakologicky indukované ztráty vědomí. Z pohledu medicíny se jedná o rutinní výkon se standardizovaným postupem, avšak z lidské perspektivy může mít tento okamžik hluboký existenciální význam. Pacient se stává předmětem lékařského zásahu, ztrácí kontrolu nad sebou samým, zakouší stav bezmoci a zároveň se před ním může otevírat otázka vlastní konečnosti.

Pro analýzu této situace bývá využívána především filosofie vědomí. Domnívám se však, že právě v tomto kontextu je důležité docenit také tělesnou povahu lidské existence, která bývala zvláště v raných obdobích filosofie vědomí podceňována. Proto bych chtěla zohlednit Heideggerovy podněty k „bytí na způsob těla“ (Novák, 2025) a zároveň se opřít o Patočkovu asubjektivní fenomenologii a jeho pojetí pohybu lidské existence. Ráda bych nabídla k úvaze, že zejména Patočкова koncepce „pohybu průlomu“ může přinést cenné interpretační impulsy pro hlubší porozumění člověku v situaci, kdy prochází řízeným bezvědomím během anestezie (Patočka, 1992; Patočka, 1995). V návaznosti na tuto koncepci se chci dále zaměřit na personalistickou perspektivu, která může porozumění dané zkušenosti ještě více prohloubit (Guardini, 2005).

Analýza perioperačního období ukazuje, že klinická zkušenost na hranici vědomí není pouze rutinní medicínskou událostí, ale může být vnímána jako prostor, v němž se s mimořádnou naléhavostí odhaluje křehkost lidské existence. Fenomenologická tradice Heideggera a Patočky se jeví jako zvláště vhodná pro porozumění této situaci právě proto, že umožňuje uchopit zkušenost člověka, který – ač se již neprojevuje jako aktivní subjekt – zůstává hluboce přítomen skrze svou tělesnost. Takto orientovaná reflexe otevírá cestu k návratu člověka do středu zdravotní péče, protože připomíná, že i v tichu anestezie je pacient stále osobou, jejíž důstojnost nelze redukovat na pouhý objekt léčebného postupu.

Minimalistická teorie nabytí

Mgr. Matěj Křížecký

Katedra filozofie a společenských věd, FF UHK

Klíčová slova: liberalismus, teorie nabytí majetku, politická filosofie, libertarianismus, budoucí generace

Reference:

Rawls, J. (1999). *A Theory of Justice: Revised Edition*. Cambridge: Belknap Press.

Macpherson, C. B. 1990. *The Political Theory of Possessive Individualism: Hobbes to Locke*. Oxford: Oxford University Press.

Nozick, R. (1974). *Anarchy, state, utopia*. Blackwell Publishing.

Locke, J. (1988). *Two Treatises of Government*. Cambridge: Cambridge University Press.

V příspěvku bude představena nová teorie nabytí majetku z pera filosofa Gabriela Contessy – tzv. *minimalistická teorie nabytí* (*A Minimalist Theory of Appropriation*, 2022). Contessa poukazuje na nedostatky a problémy Lockovy teorie nabytí (*mixing/labour theory of appropriation*), konkrétně na příkladu se žaludem (Locke, 1988), na němž demonstruje, že přirozené právo na majetek je odvozeno spíše od fundamentálnějšího práva na sebezachování než od práva na sebevlastnění (právě to tvoří základ majetkových práv v Lockově a neolockeanských teoriích).

Jelikož je minimalistická teorie nabytí dosud nastíněna pouze ve zmíněném článku, bude součástí příspěvku také rozšířená argumentace proti Lockově teorii. Ta se stala zásadním východiskem pro mnohé politické filozofy – nejen v rámci liberalismu a libertarianismu – avšak spočívá na metafyzických a teleologických předpokladech, které narušují její koherenci.

Minimalistická teorie naproti tomu nabízí výraznou jednoduchost, a to jak v oblasti předpokladů, tak i v rozsahu legitimně přivlastněného majetku (s čímž Locke bojuje svými podmínkami přivlastnění – Proviso a spoilage condition). Následně budou prozkoumány implikace této teorie v kontextu pravicového i levicového libertarianismu, jak jej představují autoři jako Robert Nozick, C. B. Macpherson a G. A. Cohen. Tento kontext bude dále rozšířen o koncepce týkající se nároků budoucích generací (S. Gosepath, C. Wolf). Právě zahrnutí perspektivy budoucích generací odhaluje zásadní nedostatky Lockovy teorie a neolockeanských koncepcí, jak je nalezneme u Nozicka či Macphersona.

Možek jako přijímač: Transmisivní teorie mysli

Bc. Laura Lišková

Katedra filozofie, FF UPOL

Klíčová slova: vědomí, transmisivní model, materialismus, filozofie mysli, tvrdý problém vědomí, dualismus

Reference:

Bergson, H. (1911). *Matter and Memory* (N. M. Paul & W. S. Palmer, Trans.). New York: Macmillan.

Broad, C. D. (1962). *Lectures on psychical research*. London, England: Routledge & Kegan Paul.

Chalmers, D. J. (1997). *The conscious mind: In search of a fundamental theory*. New York: Oxford University Press.

Cook [Kelly], E. W., Greyson, B., & Stevenson, I. (1998). Do any near-death experiences provide evidence for the survival of human personality after death? *Journal of Scientific Exploration*, 12, 377-406.

James, William. (1986). *The Works of William James: Essays in Psychical Research*. Cambridge: Harvard University Press.

Smart, J. J. C., (1956). Is consciousness a brain process? *British Journal of Psychology*, vol. 47, no. 1.

Van Lommel, P., van Wees, R., Meyers, V., & Elfferich, I. (2001). *Near-death experiences in survivors of cardiac arrest: A prospective study in the Netherlands*. *Lancet*, 358, s. 2039- 2045.

Příspěvek by se zabýval transmisivní teorií mysli jako filozofickou alternativou k převládajícím materialistickým teoriím mysli. Materialistické paradigma, převládající v dnešním diskurzu, považuje mentální procesy za produkt mozkové aktivity, avšak naráží na zásadní nevysvětlené problémy, zejména subjektivní zkušenost a tzv. tvrdý problém vědomí (Chalmers, 1997). Tento problém souvisí s konceptem qualí – subjektivních prožitků, jako jsou vnímání barev, bolesti či chuti, které materialismus nedokáže uspokojivě vysvětlit. Přestože neurovědy pokročily v mapování mozkových funkcí, některé fenomény, například zážitky blízké smrti, terminální lucidita či anomálie paměti, zůstávají mimo jejich vysvětlení. Otázkou zůstává, zda lze mentální jevy plně redukovat na fyzické procesy, nebo zda je nezbytné rozšířit ontologické a epistemologické rámce současné filozofie mysli.

Transmisivní teorie mysli, jejíž kořeny sahají k Williamu Jamesovi (1900) a Henri Bergsonovi (1911), nabízí jiný pohled: mozek nevytváří vědomí, ale funguje jako jeho filtr či přijímač, podobně jako čočka usměrňuje světlo nebo rádio přijímá signál. Tato idea se v nějaké základní formě nachází již v pracích filozofů a psychologů jako Henri Bergson, C. D. Broad, Platón, či Aldous Huxley a představuje důležitou alternativu k materialistickým teoriím mysli. Transmisivní teorie mysli umožňuje lépe vysvětlit fenomény často marginalizované materialismem (Cook et al., 1998; Van Lommel, 2010). Přijetí transmisivní teorie mysli zároveň otevírá diskuzi o dualismu. Příspěvek by zkoumal explanační možnosti transmisivní teorie mysli, její teoretické základy a metodologické využití v debatě o povaze vědomí. Cílem je přispět k rozšíření diskuse o vědomí a mysli a nabídnout nové perspektivy v rámci mezinárodní filozofické komunity, která stále hledá odpovědi na základní otázky o povaze lidské zkušenosti.

Neoliberalismus jako ideologie digitálního prostředí

Mgr. Zuzana Piskořová

Katedra filozofie, FF OU

Klíčová slova: ideologie, digitální prostředí, digitální platformy, kritická teorie, reifikace, falešné potřeby, odcizení

Reference:

Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2009). *Dialektika osvícenství* (M. Petříček, Přel.). OIKOYMENH. (Původně vydáno 1947)

Fuchs, Ch. (2016). *Critical theory of communication: New readings of the Frankfurt School* (J. K. Sillman, Ed.). Springer.

Lukács, G. (2022). *Dějiny a třídní vědomí: Studie o marxistické dialektice* (M. Kučera, Přel.). Filosofia. (Původně vydáno 1923)

Marcuse, H. (2020). *Jednorozměrný člověk: Studie o ideologii vyspělých industriálních společností* (K. Müllner, Přel.). Filosofia. (Původně vydáno 1964)

Zuboff, S. (2021). *Kapitalismus dohledu: Boj o lidskou budoucnost na nové hranici moci* (J. Bednářová, Přel.). Argo. (Původně vydáno 2019)

Neoliberalismus se často prezentuje jako neutrální ekonomická teorie založená na „přirozených“ principech volného trhu. Vystupuje jako pragmatická a vědecká doktrína, ve skutečnosti však představuje normativní ideologii – soubor hodnot a přesvědčení, které určují, co je v ekonomice a společnosti považováno za správné či nesprávné. Jako ideologie formuje také digitální prostředí, které následně ovlivňuje společnost i jednotlivce.

V této souvislosti bude představen pojem ideologie z perspektivy teoretiků Kritické teorie, jako jsou G. Lukács, T. Adorno a H. Marcuse. Lukács chápe ideologii prostřednictvím konceptu zvěcnění (reifikace), kdy se lidské vztahy a společenské procesy proměňují v neživé, objektivizované formy, čímž dochází k odcizení a ztrátě vědomí celku. Tento proces zakrývá skutečné společenské rozpory a činí je vnímatelnými jako přirozený řád. (Lukács, G. (2022). *Dějiny a třídní vědomí: Studie o marxistické dialektice*) Adorno na tuto myšlenku navazuje konceptem falešného vědomí, které vytváří iluze o světě tak, aby odpovídaly zájmům dominantní ideologie, čímž potlačuje schopnost kritické reflexe a posiluje přijetí daného stavu věcí. (Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2009). *Dialektika osvícenství*) Marcuse tuto linii dále rozvíjí prostřednictvím pojmu falešných potřeb – tedy potřeb, které nejsou nezbytné pro lidskou emancipaci, ale slouží k udržení stávajícího systému. Tyto potřeby vedou ke konformitě, brání svobodnému myšlení a odvádějí pozornost od možnosti radikální společenské změny. (Marcuse, H. (2020). *Jednorozměrný člověk: Studie o ideologii vyspělých industriálních společností*).

Cílem výstupu je následně tyto teoretické pozice aplikovat na digitální prostředí formované neoliberalismem, v němž dochází k reprodukci společenských vztahů. Algoritmická logika přetváří lidské interakce v kvantifikovaná data. V tomto prostředí vzniká falešné vědomí, které zastírá vykořisťující povahu technologií a posiluje pasivitu uživatelů. Platformy zároveň vytvářejí a udržují falešné potřeby, které podněcují konzum a odcizují subjekt od jeho autentických tužeb. Analýza ukazuje, jak digitální platformy přispívají k reprodukci ideologie prostřednictvím estetiky, personalizace a iluze svobody.

Nietzscheho hudba, hudební Nietzsche. Aspekty filosofické muzikality v díle Friedricha Nietzscheho

Mgr. Jakub Tomáš
FHS UK, Praha

Klíčová slova: filosofická muzikalita, Friedrich Nietzsche, Nietzscheho hudba, analýza Tak Pravil Zarathustra

Reference:

Durakoglu, A., Steinmann, M., Tuncel, Y. (eds.; 2022). *Nietzsche and Music. Philosophical Thoughts and Musical Experiments*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

Janzen, C. P. (1976). *Friedrich Nietzsche. Der musikalische Nachlaß*. Basilej: Bärenreiter.

Lampert, L. (1986). *Nietzsche's Teaching. An Interpretation of Thus Spoke Zarathustra*. New Haven: Yale University Press.

Parkes, G. (2022). The Symphonic Structure of Thus Spoke Zarathustra. A Preliminary Outline. In: Durakoglu, Steinmann, Tuncel (eds.; 2022). *Nietzsche and Music*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, s. 346-368.

Higgins, K. (1986). Nietzsche on Music. In: *Journal of the History of Ideas*, Vol. 47, No. 4, s. 663-672.

Ačkoli Nietzscheho hudební skladby nejsou pro muzikologické zkoumání žádným novým fenoménem a v minulosti jim již byla věnována značná pozornost, došlo teprve v nedávné době k oživení hlubšího filosofického zájmu o Nietzscheho hudební skladby, jeho hudební estetiku a názory na hudbu samotnou. Příkladem jednoho takového příspěvku k této diskusi je nedávná vynikající publikace *Nietzsche and Music* (Durakoglu, Steinmann, Tuncel, 2022). O Nietzscheho estetice, konkrétně o estetice hudby, bylo napsáno mnoho (Janzen, 1976). Jeho hudební zázemí v dětství, inspirace Schopenhauerem a přátelství s Wagnerem, které na něm zanechaly silné stopy, jsou obecně známé. Náš výzkum se však nezaměřuje na tyto vztahy a na Nietzscheho hudební tvorbu z muzikologického hlediska. V našem příspěvku se budeme blíže filosoficky zabývat tím, jakým specifickým způsobem ovlivnila hudba Nietzscheho literární tvorbu – a jak naopak literární tvorba ovlivnila Nietzscheho hudbu. Náš příspěvek tímto navazuje na hudební rozbory struktur *Zarathustry* (Parkes 2022) a *Soumraku model* (Lampert, 1986), jejichž výsledky dále rozvíjíme, ale navazujeme také na lingvistický rozbor Nietzscheho hudebního vyjadřování (Higgins, 1986). V rámci našeho příspěvku také představíme tezi, že hudební vnímání a prostředky jsou charakteristickým a fundamentálním rysem Nietzscheho myšlení a ustanovujeme je jako nový samostatný pojem „filosofická muzikalita“, který, jak tvrdíme, je pro zkoumání Nietzscheho děl zásadní. Svou povahou se však myšlenka filosofické muzikality neomezuje pouze na Nietzscheho dílo, nýbrž se díky ní otevírá prostor pro výzkum dalších literárních autorů s hudbou spřízněných.

Ordinary, Artistic, Theological. Exploration of the Revelatory Potential of Art Through the Examination of its Boundaries

Mgr. Filip Taufer

Department of Church History and Systematic Theology,
PTF CU, Prague

Keywords: Art, religion, ordinary, transcendence, transfiguration

References:

Epstein, A. (2016). *Attention equals life*. Oxford University Press.

Dalferth, I. U. (2018). *Transcendence and the Secular World*. Mohr Siebeck.

Danto, A. C. (1981). *The Transfiguration of the Commonplace*. Harvard University Press.

Deming, R. (2018). *Art of the Ordinary*. Cornell University Press.

Mersch, D. (2015). *Epistemologies of Aesthetics*. Diaphanes.

In 1935, František Bílek designed a unique host for the Czechoslovak Hussite Church, an object that can be interpreted in three distinct ways. First, it functions as a piece of bread, an ordinary item of daily life. Second, it is a work of art crafted by Bílek, reproduced in each baking of the host. Third, it represents a religious artifact, mediating Christ's presence. Each of these perspectives assigns the object a different meaning, shaped by the context in which it is encountered. This host exemplifies the semantic shifts that arise from changing contexts or perspectives, such as the artistic appropriation of religious objects and images or religious appropriation of artworks; the integration of everyday items into religious rituals or their treatment as subjects in still lifes and landscapes, or their metamorphoses into the artworks by readymade and pop art (Danto, *The Transfiguration of the Commonplace*, 1981). The study argues that these transitions do not simply turn one thing into another in some chiasmic encounter, but they reveal blurred boundaries between the sacred and the secular, and between art and the everyday. By dissolving the perceived absoluteness of these categories, the artwork can expose them as operating on the same level and, in doing so, points toward a deeper, vertical distinction: that between creator and creation, divine and human (for this differentiation, see Dalferth, *Transcendence and the Secular World*, 2018). The revelatory potential of art lies in its capacity to juxtapose and destabilize these semantic fields.

Pojem svobody v Rousseauových Úvahách o polské vládě

Mgr. Jakub Loskot
Katedra filozofie, FF OU

Klíčová slova: Rousseau, Úvahy o polské vládě, svoboda, Polsko-litevská unie

Reference:

Berlin, I. (1999). *Čtyři eseje o svobodě*. Praha: Prostor.

Květina, J. (2019). *Mýtus republiky: identita a politický diskurz raněnovověké polské šlechty*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.

Pettit, P. (1999). *Republicanism: a theory of freedom and government*. Oxford: Oxford University Press.

Rousseau, J.-J. (2019). *Úvahy o polské vládě a její zamýšlené reformě*. OIKOYMENH.

Rousseau, J.-J. (2022). *Rozprava o nerovnosti; O společenské smlouvě*. Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

Příspěvek se věnuje analýze Rousseauova pojetí svobody v méně zkoumaném textu *Úvahy o vládě v Polsku* s cílem poukázat na zásadní napětí uvnitř jeho politického myšlení. V centru pozornosti stojí srovnání dvou odlišných koncepcí svobody: pozitivní svobody, jak ji ve své dnes již klasické práci charakterizoval Isaiah Berlin (1999), a svobody pojímané jako ne-dominance, jejíž moderní teoretické uchopení nabídl Philip Pettit (1999).

Rousseau bývá tradičně interpretován jako zastánce pozitivní svobody, která spočívá v sebeurčení jednotlivce skrze podřízení se obecné vůli. V *Úvahách o vládě v Polsku* (Rousseau, 2019) však vstupuje do dialogu s politickou kulturou Polsko-litevské unie, kde byla svoboda tradičně chápána jako obrana před zvůli, tedy jako absence dominance – ať už ze strany panovníka, většiny, či státu jako takového (Květina, 2019). Tato republikanistická tradice, ztělesněná v takových institucích, jakým bylo např. *liberum veto*, příliš nerezonuje s Rousseauovým důrazem na jednotu a podřízení se obecné vůli jakožto hlavními podmínkami svobody.

Z toho důvodu se v příspěvku soustředím nejen na konkrétní institucionální návrhy související s pojmem svobody, které Rousseau v textu formuluje, ale i na jejich implikace v Rousseauově myšlení jako celku. Ukazuje se, že Rousseau se v tomto díle nachází mezi dvěma póly: mezi ideálem svobody vycházejícím ze *Společenské smlouvy* (Rousseau, 2022) a nutností respektovat historický kontext. Tato diskrepance není marginální – odhaluje hlubší problém Rousseauovy filosofie a jeho schopnosti adaptovat své politické návrhy na odlišný historicko-společenský kontext Polsko-litevské unie. Uvedené napětí v jeho díle totiž ukazuje Rousseaua nikoli jako dogmatického filosofa, ale jako myslitele pohybujícího se na hraně mezi normativní teorií a podmínkami konkrétní politické praxe. *Úvahy o vládě v Polsku* se stávají nejen dokladem filosofické flexibility, ale i možného vnitřního paradoxu Rousseauova myšlenkového systému.

Populační etika bez paradoxů

Bc. Jakub Wunderlich

Katedra filozofie a společenských věd, FF UHK

Klíčová slova: morální intuice, paradoxy populační etiky, populační etika

Reference:

Arrhenius, G., Bykvist, K., Campbell, T., & Finneron-Burns, E. (Ed.). (2022). *The Oxford Handbook of Population Ethics*. Oxford University Press.

Chudárková, P. (2023). *Intuice v etice: Víc škody než užitku?* Togga.

Joyce, R. (2006). *The Evolution of Morality*. The MIT Press.

Parfit, D. (1987). *Reasons and Persons*. Clarendon Press.

Singer, P. (2005). Ethics and Intuitions. *The Journal of Ethics*, 9(3–4), 331–352. <https://doi.org/10.1007/s10892-005-3508-y>.

Knihou *Reasons and Persons* Derek Parfit v roce 1984 de facto etabloval populační etiku jako samostatnou oblast etického bádání. Populační etika se zabývá morálními problémy vznikajícími důsledkem toho, že naše jednání může ovlivnit počet lidí, kteří se v budoucnosti narodí, jejich identitu či jak kvalitní život budou mít. Jedním z hlavních cílů této disciplíny je najít „Teorii X,“ tedy morální teorii, která by se vyhnula paradoxům populační etiky, jako jsou např. problém neidentity, odpudivý závěr nebo sadistický závěr. Tyto paradoxy jsou v podstatě silně protiintuitivní, těžko přijatelné závěry, logicky vyplývající z aplikace jednotlivých morálních teorií na hypotetické budoucí populace.

V příspěvku se pokusím ukázat, že tento klasický přístup k populační etice je v mnohém silně problematický, a nastínit přístup alternativní. Nejprve uvedu posluchače do problematiky populační etiky. Zaměřím se především na Parfitovy paradoxy a na tradiční pokusy o jejich řešení. Ve druhé části představím vlastní kritiku tradiční populační etiky. Budu tvrdit, že paradoxy populační etiky nejsou problémy, které je třeba řešit, jelikož vznikají důsledkem několika sporných předpokladů, především nevhodného chápání role intuic a myšlenkových experimentů v normativní etice a populační axiologii. Morální intuice mají mimo jiné evoluční původ, proto je na místě přistupovat opatrně k jejich používání v těchto disciplínách. I kdybychom se rozhodli morálním intuicím přiznat určitou roli v rámci normativní etiky, jejich užití v populační axiologii je obzvláště problematické. Celá řada morálních intuic vznikla v kontextu přímých interakcí v malých skupinách. Jelikož předmětem populační etiky jsou velmi abstraktní problémy, často zahrnující nepředstavitelné množství osob, které jsou od nás časově i místně vzdálené, aplikace morálních intuic je zde velmi těžko zdůvodnitelná. V poslední části příspěvku se pokusím načrtnout alternativní, prakticky zaměřený přístup k problémům populační etiky.

Popular Generationalism as the New Astrology: Critique of the Concept and Discourse

Alen Palijaš, M. Ed.

Department of Social Sciences and Philosophy, FE CU,
Prague

Keywords: Adorno, astrology, cultural constructs, generationalism, Mannheim

References:

Adorno, T. W. (2002a). The Stars Down to Earth: The Los Angeles Times Astrology Column. In S. Crook (Ed.). *The Stars Down to Earth and Other Essays on the Irrational in Culture*, by Theodor W. Adorno. (pp.46-171). Routledge.

Adorno, T. W. (2002b). Theses Against Occultism. In S. Crook (Ed.). *The Stars Down to Earth and Other Essays on the Irrational in Culture*, by Theodor W. Adorno. (pp. 172-180). Routledge.

Elliott, R. (2021, October 5). Generationalism: Understanding the Difference Between What Generations Are and What Generations Do [Online]. *The Sociological Review Magazine*. <https://doi.org/10.51428/tsr.fmel4859>.

Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. In P. Kecskemeti (Ed.). *Essays on the Sociology of Knowledge*, by Karl Mannheim. (pp.276-322). Routledge & Kegan Paul.

Ever since Karl Mannheim published his study *The Problem of Generations* in the late 1920s, the topic of generationalism has taken a significant place in sociological research on social generations; their similarities and differences, mutual (mis)understanding, wider social position, etc. Mannheim's (1952) work showed the complexity of understanding a generation from a sociological perspective and the importance of location for its description and positioning in space and time.

In contemporary times, we have witnessed the proliferation and popularization of new, so-called generations—Generation X, Generation Y (Millennials), Generation Z (Zoomers), Generation Alpha, and Generation Beta. These terms entered into daily usage primarily from popular journalism and media, from which they spread in political and educational spheres; not due to its scientific validity but established social usage. Many social scientists have called for the discontinuation of the usage of the mentioned terms as they have no proper scientific basis, and on the contrary, they lead toward crude stereotyping and self-made social antagonism (Elliott, 2021).

Following Mannheim's introduction to understanding what generations are and how modern generationalism is a deviation from a social scientific understanding of it, the presentation uses the theoretical work of Theodor W. Adorno (2002a,b) to provide a critique of the concept and discourse of contemporary popular generationalism. It aims to show that popular generationalism is more fit to be understood through pseudoscientific practices similar to astrology than through scientific sociological practices. Popular generationalism is more of a product of (Western) capitalist structures, media, and marketing than a proper scientific construct used in social sciences to describe existing social realities.

Prázdnno a jeho role ve stoické kosmologii

Mgr. Lenka Ambrožová

Katedra filozofie, FF ZČU v Plzni

Klíčová slova: stoicismus, kosmologie, prázdno, prostor

Reference:

Algra, K. (1997). *Concepts of Space in Greek Thought*. Brill.

Castellani, B. (2022). The 'Odd' Conception of Space in Stoic Philosophy. In Gelmi, G., Kozachenko-Stravinsky, A., Nalesso, A. (eds.). *Space Oddity: Exercises in Art and Philosophy* (pp. 57-71). Venice University Press.

De Harven, V. (2024). *The Unity of Stoic Metaphysics: Everything Is Something*. Oxford University Press.

Inwood, B. (1991). Chrysippus on Extension and the Void. *Revue Internationale de Philosophie*, 45(3), 245-266.

Powers, N. (2014). Void and Space in Stoic Ontology. *Journal of the History of Philosophy*, 52(3), 411-432.

Stoická přírodní filosofie bývá často označována jako materialistická (nebo přesněji korporealistická). Přesto však stoici do své představy světa zahrnuli několik netělesných věcí, jež sice nemohou existovat stejným způsobem jako tělesa, avšak plní některé důležité funkce. Jednou z těchto netělesných věcí je i prázdný prostor (*kenon*), kterému stoici vyhradili místo vně *kosmu*, který tak má být prázdnom zcela obklopen. Jaké pro to ale měli důvody?

V příspěvku nejdříve představím definici prázdna vzhledem k ostatním stoickým pojmům spojeným s prostorem (*topos* a *chóra*) a argumenty, které stoici používali ve prospěch prázdného prostoru vně *kosmu*, např. myšlenkový experiment s rukou nataženou za hranici *kosmu* a argumenty odkazující k teorii kosmického vzplanutí. Odtud bude možné plynule přejít k hlavnímu záměru příspěvku, jímž je prozkoumání role, kterou má prázdno ve stoické kosmologii plnit. Prázdno bude interpretováno jako nezbytný předpoklad pro realizaci kosmických cyklů. V jejich průběhu totiž dochází k rozpínání a smršťování *kosmu*, které je uskutečňováno právě do prázdného prostoru okolo něj. Kdyby naopak za hranicí *kosmu* nebylo vůbec nic, nemohla by se jeho velikost měnit, a k cyklickému vznikaní a zanikání světa by proto nemohlo docházet.

Poseidónios pravděpodobně vnímal tuto roli prázdna ve stoické kosmologii tak silně, že údajně tvrdil, že prázdný prostor je jen tak velký, aby dokázal pojmut *kosmos* v okamžiku jeho maximálního rozpětí. Tím se ale dostal do rozporu s ranými stoiky, podle nichž je prázdno obklopující *kosmos* neomezené. Pokusím se ukázat, proč podle starších stoiků prázdno nemůže mít žádnou mez, a nastíním možné odpovědi na otázku, co později mohlo vést Poseidónia k přehodnocení tohoto názoru ve prospěch ohraničenosti prázdna.

Prezentační strategie přispívající k mytologizaci AI

Mgr. Tereza Matějková
Katedra filozofie, FF ZČU v Plzni

Klíčová slova: umělá inteligence, mytologizace, prezentační strategie

Reference:

Barthes, R. (2004). *Mytologie*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-359-2.

Natale, S. & Ballatore, A. (2017). „Imagining the thinking machine: Technological myths and the rise of artificial intelligence.“ *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*. Roč. 26, č. 1, s. 3-18. DOI: 10.1177/1354856517715164.

Piorecký, K. a Husárová, Z. (2024). *Kultura neuronových sítí: syntetická literatura a umění (nejen) v českém a slovenském prostředí*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Umělá inteligence je často prezentována nejen jako technologický nástroj, ale i jako kulturní fenomén, který ve veřejném prostoru nabývá symbolických, ideologických a někdy až mytických významů. Její pronikání do každodenního života a široké mediální pokrytí vytváří prostředí, kde se technické aspekty prolínají s lidovými představami a obavami. Tento příspěvek se zaměřuje na analýzu prezentačních strategií, které přispívají k mytologizaci AI, a zkoumá, jak tyto strategie formují naše vnímání této technologie. Opírá se o teorii moderního mýtu Rolanda Barthesa, která umožňuje chápat jazyk a reprezentaci AI jako sekundární sémiologický systém, jehož cílem je naturalizovat ideologické významy a činit je tak samozřejmými a nekriticky přijímanými.

Příspěvek přitom nezastírá limity Barthesova rámce, ale považuje sémiologickou analýzu za důležitý nástroj pro kritickou reflexi toho, jak je umělá inteligence ve veřejném diskurzu konstruována a jaké důsledky to má pro její společenské přijetí a regulaci. Na základě studie Natale a Ballatore budou představeny rané mytologizační strategie: vědecké analogie, které AI přirovnávají k lidskému mozku, futuristické predikce slibující utopické či dystopické scénáře, a mediálně akcentované kontroverze kolem jejího potenciálu a rizik. Jde o strategie, které byly využívány v minulosti a vztahují se obecně k fenoménu umělé inteligence, často ji vykreslují buď jako spásu, nebo jako hrozbu pro lidstvo. V druhé části příspěvku se na základě textu od Husárové a Pioreckého zaměřím na současné narativy okolo umělé inteligence, které autoři ukazují na konkrétních projektech z českého a slovenského prostředí. V současnosti se nejvíce jedná o prezentační strategie, jakými jsou například antropomorfizace (přisuzování kognitivních funkcí AI), nadsazování (přehánění schopností či implikování domnělé autonomie) nebo kontextualizaci (zasazení výstupu do takového kontextu, v němž mohou být nedokonalosti systému považovány za umělecky záměrné). Tyto strategie mnohdy zamlžují skutečnou povahu a limity použitých nástrojů strojového učení, čímž vytvářejí mytologizující rámce, které komplikují kritickou recepci a kulturní porozumění daným artefaktům a brání konstruktivní diskusi o jejich dopadech.

Proč lidem s postižením (často) vadí lítost?

Bc. David Kubíček

Katedra filozofie, FF MU, Brno

Klíčová slova: postižení, lítost, soucit, mocenský vztah, impairment, ctnost

Reference:

Barnes, E. (2016). *The Minority Body: A Theory of Disability*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198732587.001.0001>.

Boleyn-Fitzgerald, P. (2003). Care and The Problem of Pity. *Bioethics*, 17(1), 1–20. <https://doi.org/10.1111/1467-8519.00318>.

Carr, B. (1999). Pity and Compassion as Social Virtues. *Philosophy*, 74(3), 411–429. <https://doi.org/10.1017/s0031819199000479>.

Nussbaum, M. (1996). Compassion: The Basic Social Emotion. *Social Philosophy and Policy*, 13(1), 27–58. <https://doi.org/10.1017/s0265052500001515>.

Sartre, J.-P. (1995). *Anti-Semite and Jew: An Exploration of the Etiology of Hate*. (G. J. Becker, Trans.) Schocken Books. (Original work published 1948).

Stramondo, J. A. (2010). How an Ideology of Pity Is a Social Harm to People with Disabilities. *Social Philosophy Today*, 26, 121–134. <https://doi.org/10.5840/socphiltoday20102610>.

Příspěvek se zaměřuje na analýzu důvodů, proč lidé s postižením často vnímají lítost jako problematický postoj, či emocionální reakci. Kriticky navazuje na argumentaci Josepha Stramonda (2010), který prostřednictvím koncepce lítosti Jean-Paul Sartra (1995) odmítá „tradiční“ pojetí lítosti a soucitu jako sociálních ctností. Stramondo se Sartrem v nich totiž spařují implicitní mocenský vztah. Cílem příspěvku je tuto pozici zkritizovat a ukázat, že klasické koncepce lítosti a soucitu – reprezentované zejména pracemi Boleyn-Fitzgeralda (2003), Carra (1999) a Marthy Nussbaum (1996) – mohou s drobnými úpravami vysvětlit odpor lidí s postižením k lítosti, aniž by nutně vycházely z předpokladu její inherentně utlačovatelské povahy.

Byť je lítost tradičně považována za sociální ctnost (Nussbaum, 1996), tedy za pozitivní postoj a emocionální reakci, nebyla ušetřena kritiky v debatě (zdánlivě) nezávislé na tématu postižení. Carr (1999) rozlišuje mezi soucitem (compassion) a lítostí (pity), která umožňuje paternalismus vůči litovaným. Boleyn-Fitzgerald (2003) na tuto distinkci navazuje, přičemž zdůrazňuje, že lítost často vychází z emocionální distance, což může vést k objektivizaci druhého. Dále také ukazuje, že lítost může pramenit ze strachu z vlastní zranitelnosti, což ale popírá zkušenost mnohých litovaných, kteří se sami svých těžkostí bát nechtějí. Ctnostným postojem je tak podle Boleyn-Fitzgeralda (2003) soucit, v němž si aktér tváří v tvář těžkosti druhého sice uvědomuje vlastní zranitelnost, ale místo strachu ji dokáže vyrovnaně přijmout. Tyto perspektivy umožňují kritizovat lítost jako emoci a postoj, aniž by ji redukovaly pouze na mocenský nástroj.

V závěru příspěvku bude ukázáno, že tradiční teorie, doplněné o poznatky současné debaty v disability studies, nabízejí dostatečné zdůvodnění pro pochopení averze k lítosti, a to bez nutnosti radikálního odmítnutí soucitu a lítosti jako něčeho inherentně špatného.

Proč mé lidství není osobou? Tomistická diskuze o supozitu po Scotovi.

Mgr. Pavol Mišejka

TF JČU v Českých Budějovicích

Klíčová slova: tomismus, subsistence, Kajetán, Capreolus

Reference:

Garrigou Lagrange, R. (1950). *Christ the Savior, A Commentary on the Third Part of St. Thomas' Theological Summa*. B. Herder Book Co.

Gorman, M. (2017). *Aquinas on the Metaphysics of Hypostatic Union*. Cambridge University Press.

Forment, E. (1982). *Ser y persona*. Publicacions Edicions Universitat de Barcelona.

Thomas de Vio, (1903). *Commentaria in Summam theologiae, in Thomas Aquinas, Opera omnia, vol 11*. Editio Leonina, Řím.

Capreolus, J. (1904). *Defensiones theologiae divi Thomae Aquinatis*, ed. C. Paban et T. Pègues, vol 5. Tours: Cattier.

V tomto příspěvku bych rád seznámil kolegy doktorandy s problematikou supozita v období tzv. druhé scholastiky, a to především v tomistické tradici, která se nicméně formovala i na pozadí vlivných námitek ze strany bl. Jana Dunse Scota.

Supozitum je chápáno jako subjekt individuální přirozenosti (např. Sokratovo lidství). Toto lidství se má k celku jako jeho formální část, díky které je tento celek Sokrates. Supozitum je pak poslední instancí jsoucna, která už dále není sdělitelná – kdežto lidství ano, jak se zdá (a jak křesťanské dogma o vtělení potvrzuje).¹ Je však toto Sokratovo lidství postačující podmínkou k ustavení celku – Sokrata? Zdá se, že pro renesanční tomisty je odpověď záporná, nicméně platí, že je podmínkou nutnou. Jaký je tedy rozdíl mezi Sokratem a jeho lidstvím? Jedná se o rozdíl reálný? Pokud ano, co je navíc v Sokratovi, co není v jeho lidství. Toto „navíc“ lze nazvat subsistencí. V čem tedy subsistence spočívá? Je to něco, co je dáno přirozenosti zvnějšku, či je to naopak něco samotné přirozenosti vnitřního, intimního?

Pozdější interpretace velkých komentátorů sv. Tomáše Akvinského kardinála Kajetána a Jana Capreola daly vzniknout dvěma způsobům řešení k dané problematice.² V tomto příspěvku se však omezíme na její historická řešení a její moderní domýšlení necháme k případné diskuzi. Dílčím cílem tohoto příspěvku bude poukázat na možnou kompatibilitu řešení obou velkých komentátorů, pokud odhlédneme od pozdějších interpretací.

1. Příspěvek však chce zůstat na poli filosofie; tedy teologický problém hypostatické unie nebude, ani nechce být, v ohnisku zájmu, leda jako ilustrační případ.

2. Jedno slavné řešení nabízí kardinál Billot, který navazuje na Capreola a shledává důvod subsistence v aktu bytí (Ludovico Billot, *De Verbo Incarnato*, 1895). Jiné a snad i více rozšířené řešení by mělo pak pocházet od Kajetána. To tvrdí, že subsistence spočívá v završení individuální přirozenosti. Tento postoj zastával např. p. Garrigou-Lagrange (*Christ the Savior*, 1950).

Proč rozvíjet intelektuální autonomii ve vzdělávání?

Mgr. Hana Jermakova

Katedra filozofie a společenských věd, FF UHK

Klíčová slova: autonomie, intelektuální autonomie, well-being, teorie sebeurčení, epistemické ctnosti

Reference:

Baehr, J. (2011). *The Inquiring Mind: On Intellectual Virtues and Virtue Epistemology*. Oxford University Press.

Fricker, M. (2007). *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing*. Oxford University Press.

Levy, N. (2021). *Bad Beliefs: Why They Happen to Good People*. Oxford University Press.

Pritchard, D. (2022). Epistemic Autonomy and the Intellectual Virtue. *Theory and Research in Education*, 20(1), 3–19.

Robert, R. C., & Wood, W. J. (2007). *Intellectual Virtues: An Essay in Regulative Epistemology*. Oxford University Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. Guilford Press.

Zagzebski, L. T. (2012). *Epistemic Authority: A Theory of Trust, Authority, and Autonomy in Belief*. Oxford University Press.

Zajištění well-beingu žáků je klíčovou prioritou současných českých vzdělávacích dokumentů, zejména Strategie 2030+, a souvisejících strategických materiálů pro vzdělávání učitelů. Současné psychologické teorie, zejména teorie sebeurčení (*self-determination theory*, Ryan & Deci, 2017), identifikují právě autonomii jako jednu ze základních psychologických potřeb, jejíž naplňování zásadně ovlivňuje subjektivní pohodu a vzkvétání jednotlivce (*flourishing*). Teorie sebeurčení zároveň ukazuje, že autonomie je klíčovým předpokladem vnitřní motivace, radosti z poznávání a hlubšího zapojení do procesu učení, což má zásadní důsledky pro kvalitu vzdělávání (např. Ryan & Deci, 2000, 2017). Strategie 2030+ v souladu s těmito poznatky upozorňuje na přímou souvislost mezi podporou autonomie žáků a jejich školním well-beingem.

Koncept autonomie je však významný nejen v psychologii, ale také v epistemologii. Tento příspěvek analyzuje styčné body mezi psychologickými teoriemi autonomie a teoriemi intelektuální autonomie chápané jako klíčové epistemické ctnosti (např. Robert & Wood, 2007; Baehr, 2011, Pritchard, 2022), a zároveň reflektuje dynamický vývoj v rámci sociální epistemologie, kde autonomie není chápána jako izolovaný individualismus, ale jako vzájemná závislost – uvědomění si vlastní epistemické závislosti na ostatních subjektech (Levy, 2021; Zagzebski, 2012). Tradice, vzdělávání, mentorství a učitelství jsou v tomto rámci nahlíženy jako instituty podporující rozvoj intelektuální autonomie. Pozornost bude věnována také napětí mezi pojetím autonomie a ideálem kritického myšlení jako samostatného úsudku.

Teoretická východiska podpořím ilustrativní analýzou zaměřenou na vybrané střední školy v České republice. Pomocí otevřeného kódování provedu tematickou analýzu volně dostupných dokumentů (např. zpráv České školní inspekce) budu zkoumat, nakolik školní prostředí a kultura podporují rozvoj intelektuální autonomie. Koncept autonomie přitom vymezím na základě současných koncepcí sociální epistemologie (např. Fricker, 2007) a teorie sebeurčení (Ryan & Deci, 2017). Takto získaná data umožní reflektovat potenciál rozvoje intelektuální autonomie jako klíčového předpokladu pro vzkvétání (*flourishing*, *eudaimonia*) studentstva.

Pyrrhonian Scepticism and the Case of the (Ir)rationality of Human and Non-Human Animals

Rebin Mohammed Ameen

Centre for Ethics as Study in Human Value ,FF UPCE

Keywords: Pyrrhonism, animal rationality, human reason, ten modes, sceptical suspension

References:

- Annas, J., & Barnes, J. (2000). *Outlines of scepticism* (Sextus Empiricus, Trans.). Cambridge University Press. (Original work ca. 2nd century CE).
- Long, A. A., & Sedley, D. N. (1987). *The Hellenistic philosophers* (Vol. 1). Cambridge University Press.
- Nawar, T. (2022). Conflicting appearances, suspension of judgment, and Pyrrhonian skepticism without commitment. *Journal of the History of Philosophy*, 60(4), 537–560. <https://doi.org/10.1353/hph.2022.0052>.
- Sorabji, R. (1993). *Animal minds and human morals: The origins of the Western debate*. Cornell University Press.

This paper explores how Pyrrhonian scepticism, particularly as developed by Sextus Empiricus, interrogates the notion of rationality in both human and non-human animals. The debate over human rationality and non-human irrationality occupies a central place in both ancient and contemporary philosophy. The sceptics' dialectical tool—rooted in the Modes of Suspension of Judgment, particularly the Ten Modes (*Outlines of Scepticism*, PHI 35–163)—aims to highlight conflicting impressions: cases in which something appears to have one property (F) under certain conditions and an incompatible property (F*) under others, thereby justifying suspension of judgment (Nawar, 2022). Central to this inquiry is the notion that impressions, whether of human or non-human animals, are variable, shaped by different parameters presented across Modes. The Modes emphasise the perspectival nature of cognition and underscore longstanding philosophical divisions over animal rationality, from Aristotelian gradations of soul to the Stoic denial of logos to non-human animal (Long & Sedley, 1987; Sorabji, 1993). For Sextus, such conflicting impressions are not a reason to choose sides but grounds for *epoché*—a suspension of judgment that avoids dogmatism. The case of the (ir)rationality of both human and non-human animals thus deepens sceptical reflection on rationality itself, challenging not only anthropocentric epistemological hierarchies but also simplistic anti-anthropocentric alternatives. Instead of resolving the debate, the Pyrrhonian approach exposes the fragility of our conceptual distinctions and encourages a critical posture through suspended judgment regarding claims about rationality in any species.

Rhizomatic Structures as Antidotes to Social Alienation

Mgr. Doruk Kaynak
PF UHK

Keywords: rhizomatic structures, social alienation, Deleuze and Guattari, Frankfurt School, culture industry, decentralization

References:

Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. University of Minnesota Press.

Horkheimer, M., & Adorno, T. W. (2002). *Dialectic of Enlightenment*. Stanford University Press.

Marcuse, H. (1964). *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. Beacon Press.

Buchanan, I. (2008). Deleuze and the Internet. In *Deleuze and Politics* (pp. 164–181). Edinburgh University Press.

Dufourmantelle, A. (2016). *Power of Gentleness: Meditations on the Risk of Living*. Fordham University Press.

This is an exploration of how non-rhizomatic societies, characterized by hierarchical and rigid structures, systematically reinforce social alienation. Drawing from Deleuze and Guattari's (1987) concept of the rhizome, and integrating Frankfurt School critiques—particularly those of Horkheimer and Marcuse—this research argues that modern industrial societies employ mechanisms such as the culture industry and bureaucratic rationality to entrench alienation. These structures suppress critical thought, individual autonomy, and authentic social relations through standardized media, consumer culture, and technocratic governance.

Arborescent models reinforce these dynamics by imposing top-down authority and linear social organization, reducing individuals to passive subjects within mass systems. As Horkheimer and Adorno critique, the media industry pacifies dissent and commodifies experience, aligning with Marcuse's observations on one-dimensionality and the integration of opposition into the dominant order.

In contrast, rhizomatic societies—structured by decentralized, non-linear, and interconnected networks—offer a radically different mode of social organization. These structures promote openness, horizontal relationships, and the cultivation of difference, thus enabling greater individual agency and critical engagement. By resisting centralization and embracing multiplicity, rhizomatic models undermine the homogenizing tendencies of the culture industry and support conditions for genuine solidarity and emancipation.

Though often positioned in distinct philosophical traditions, the synthesis of Deleuzian rhizomatics and Frankfurt School critical theory is both feasible and productive. Recent interdisciplinary literature (e.g., Dufourmantelle, 2016; Buchanan, 2008) demonstrates how these frameworks converge in their opposition to reified structures, instrumental reason, and mass passivity. Both schools share a normative commitment to liberation through critique and transformation. Combining their insights provides a more robust critique of alienation and a more nuanced vision for emancipatory social structures.

Sex roboti a incelové: Může stroj vyléčit mužskou samotu?

Mgr. Vojtěch Polívka

Katedra filozofie, FF ZČU v Plzni

Klíčová slova: sex robot, incel, hyperrealita, singles, rizika

Reference:

Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan Press.

Beck, U. (2011). Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně (2. vyd). Sociologické nakladatelství.

Cargan, L. (1981). Singles: An Examination of Two Stereotypes. *Family Relations*, 30(3), 377. <https://doi.org/10.2307/584032>.

Danaher, J. (2020). Sexuality. In M. D. Dubber, F. Pasquale, & S. Das (Ed.), *The Oxford Handbook of Ethics of AI* (s. 402–417). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190067397.013.26>.

Ortiz-Ospina, E., & Roser, M. (2020). Marriages and Divorces. *OurWorldinData.org*. <https://ourworldindata.org/marriages-and-divorces>.

Sparks, B., Zidenberg, A. M., & Olver, M. E. (2022). Involuntary Celibacy: A Review of Incel Ideology and Experiences with Dating, Rejection, and Associated Mental Health and Emotional Sequelae. *Current Psychiatry Reports*, 24(12), 731–740. <https://doi.org/10.1007/s11920-022-01382-9>.

Vink, D., Abbas, T., Veilleux-Lepage, Y., & McNeil-Willson, R. (2024). “Because They Are Women in a Man’s World”: A Critical Discourse Analysis of Incel Violent Extremists and the Stories They Tell. *Terrorism and Political Violence*, 36(6), 723–739. <https://doi.org/10.1080/09546553.2023.2189970>.

V moderním světě jsme svědky poklesu počtu vstupu do manželství (Ortiz-Ospina & Roser, 2020). S tím souvisí i nárůst fenoménu singles – tedy jedinců, kteří žijí bez milostného partnera. Tento životní styl je často spojován se stereotypním přesvědčením, že tito lidé trpí osamělostí (Cargan, 1981). Na konci 90. let vzniklo internetové fórum *Involuntary Celibacy Project*, které mělo sloužit jako komunitní prostor pro sdílení frustrace z nemožnosti navázat milostný vztah. Postupem času se však tato komunita transformovala v převážně mužské prostředí a stala se kolébkou fenoménu incelů. Ve druhé vlně se toto hnutí radikalizovalo a začalo šířit misogynní názory, které v některých případech vyústily až v teroristické útoky (Hoffman et al., 2020; Sparks et al., 2022; Vink et al., 2024). Na základě teorie Ulricha Becka (2011), že nově vznikající rizika mohou být transformována v tržní příležitosti, zkoumám, zda by potenciálním řešením tohoto problému nemohly být nové technologie, jako jsou sex roboti či AI girlfriends.

Na základě studií se snažím odhalit, co je hlavním problémem incelů a jestli jsou tyto technologie substituce vhodné pro řešení těchto vznikajících problémů, které mají dopad i na veřejnou bezpečnost. Návrh řešení problému sexuální frustrace u incelů pomocí sex robotů následně podrobím kritice. Pomocí konceptu *hyperreality* od Jeana Baudrillarda (1994) se snažím poukázat na to, jaký problém je u incelů, a jak je tento problém následně prohlubován designem sex robotů. Tím se snažím vymezit vůči optimistické představě romantického vztahu mezi robotem a člověkem od Johna Danahera (2020). Tato analýza si klade za cíl přispět k hlubšímu porozumění fenoménu incelů a upozornit na rizika vznikající s využitím technologie sex robotů pro řešení problémů sexuální frustrace a sociální izolace.

Sextovo pojetí pyrrhónské skepse jako nedogmatický způsob každodenního života

Mgr. Ing. Grigoris Vasiliadis

Katedra filozofie, FF OU

Klíčová slova: pyrrhónská skepse, Agrippovo trilema, Agrippovy tropy, Sextos Empeirikos, zdržení se soudu (ἐποχή), problém kritéria

Reference:

- Sextos Empeirikos. (1958). *Sexti Empirici Opera, I-III*. Vyd. H. Muntschmann – J. Mau. Leipzig: Teubner.
- Barnes, J. (1982). „The beliefs of a Pyrrhonist.“ *Proceedings of the Cambridge Philological Society* 28: 1-29.
- Brennan, T. (2015). *Ethics and Epistemology in Sextus Empiricus*. New York: Routledge.
- Floridi, L. (2002). *Sextus Empiricus: The Transmission and Recovery of Pyrrhonism*. New York: Oxford University Press.
- Lammenranta, M. (2019). „Neo-Pyrrhonism“. In *Skepticism: From Antiquity to the Present*, edited by D. E. Machuca and B. Reed, 565-581. London: Bloomsbury Academic.
- Machuca, D. E. (2015). „Agrippan Pyrrhonism and the Challenge of Disagreement“. *Journal of Philosophical Research* 40: 23-39.
- Vázquez, D. (2019). „The Systematic Use of the Five Modes for the Suspension of Judgement.“ *Manuscrito* 42 (3): 47-85.

Tento příspěvek je tematicky zaměřen na Sextovo pojetí pyrrhónské skepse, jak bylo představeno v *Πυρρωνείων ὑποτυπώσεων* (*Pyrrh. hyp.*).

Badatelé se neshodují, jak bychom měli interpretovat Sextovo dílo, zda skeptik pochybuje o všem, nebo zda může zastávat nějaká oprávněná přesvědčení, a na jejich základě jednat.

Zatímco někteří nahlíží na Sexta jako na nepůvodního autora a pouhého kompilátora dnes ztracených spisů; jiní jej považují za systematického myslitele, který shrnoval, upravoval, ale také rozšiřoval některé pasáže originálních textů skeptických předchůdců, aby představil vlastní pojetí pyrrhónské skepse. A právě tento konflikt v hodnocení Sextova díla tvoří hlavní osnovu mého příspěvku.

Zastánci silné (tzv. rustikální) interpretace se domnívají, že pyrrhónský skeptik se zdržuje soudu ve všech otázkách, které se mohou vyskytnout, a není proto schopen záměrného jednání; umírněnější (urbánní) pohled je takový, že pyrrhonik je způsobilý vědomě jednat, žije běžným životem, ale zdržuje se soudu o vědeckých a filosofických přesvědčeních dogmatiků. V současné době se rozvinula poměrně široká diskuse o tom, zda skeptik může zastávat nějaká oprávněná přesvědčení, alespoň na empirické úrovni každodenního života, a je tedy schopen jednat (viz zejm. Barnes 1982; srv. také Brennan 2015; Machuca 2022; Fogelin 1994; Lammenranta 2019; Vázquez 2019).

Pokusím se představit argumentační schéma vycházející ze Sextova pojetí pyrrhónské skepse, ze kterého bude zřejmé, že pyrrhónská *ἐποχή* se nevztahuje na otázky běžného života, a není tak žádný důvod se domnívat, že skeptik není schopen praktického jednání.

Spytovanie sa na národ v postnacionálnej ére

PhDr. Matej Miklian, MBA

Katedra filozofie a dejín filozofie, FF UK v Bratislave

Klíčová slova: národ, postnacionalizmus, identita, fluidná nacionalita, príslušnosť

Reference:

Anderson, B. (2008). *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum.

Eriksen, T. H. (2012). *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Slon.

Guérotová, U. (2021). *Co je to národ?: od Evropy národů k národu Evropanů*. Praha: Prostor.

Hroch, M. (2011). *Národy nejsou dílem náhody*. Praha: SLON.

Scruton, R. (2011). *O potřebnosti národů*. Brno: CDK.

V postnacionálnej ére, keď národný štát prestáva byť hlavným referenčným rámcom identity a politickej príslušnosti, sa otázka národa vracia do centra filozofického záujmu. Čo dnes znamená národ? Prežil svoju historickú úlohu, alebo len mení svoje podoby? V kontexte globalizácie, migrácie, európskej integrácie a technologickej prepojenosti dochádza k prehodnocovaniu tradičných foriem kolektívnej príslušnosti a symbolickej súdržnosti.

Autorský koncept *fluidnej nacionality* zachytáva situáciu, v ktorej sa nacionalita mení na kontextovo podmienený, premenlivý fenomén. Nacionalita stráca stabilitu – stáva sa meniteľným, situovaným javom, ktorého trvácnosť a normatívna sila už nie sú samozrejmé. Národ ako kultúrna hodnota bledne a s ním aj pocit záväzku voči spoločnému celku a pamäti. V pluralitnom priestore súčasnosti sa jednotlivec pohybuje medzi rozličnými, často protichodnými identitami, pričom kolektívne „my“ nadobúda fragmentovaný a efemérny charakter.

Medzi esencialistickým chápaním národa ako prirodzenej entity a konštruktivistickými prístupmi vzniká napätie: je národ realitou, ktorú nachádzame, alebo rozprávaním, ktoré si opakovane vytvárame? V postnacionálnom kontexte sa táto otázka stáva nielen epistemologickou, ale aj ontologickou – národ sa už neviaže na štát či územie, ale na spomienku, očakávanie a symbolickú projekciu kolektívnej identity.

Ďalšiu vrstvu problému predstavuje vzťah medzi identitou a záväzkom. Ak identita prestáva byť zakorenená v národnom rámci, čo motivuje jednotlivca k občianskej zodpovednosti? Môže existovať politické „my“ bez hodnotového ukotvenia? A ak áno, aké formy loajality nahradia tú národnú? V stredoeurópskom priestore, kde bol národ nositeľom kolektívneho vedomia, dnes pozorujeme jeho vyprázdňovanie. Národ prestáva byť „danosťou“ a stáva sa „otázkou“: Čo z nás robí spoločnosť? A čo stratíme, keď prestaneme veriť v národ ako hodnotu?

Svobodou k ochraně přírody: Demokracie na pracovišti jako záruka legitimacy moci a ochrany životního prostředí

Mgr. et Mgr. Martin Dominik, Ph.D.
Katedra filozofie, FF MU, Brno

Klíčová slova: demokracie na pracovišti, ochrana životního prostředí, svoboda, práce, kapitalismus

Reference:

Anderson, E. (2017). *Private government: how employers rule our lives (and why we don't talk about it)*. Princeton University Press.

Arabadjieva, K., Countouris, N., Fabris, B. L. & Zwysen, W. (eds.). (2023). *Transformative ideas – ensuring a just share of progress for all*. European Trade Union Institute.

Bregman, R. (2016). *Utopia for realists. The case for a universal income, open borders, and a 15-hour workweek*. The Correspondent.

Mueller, G. (2021). *Breaking Things at Work: The Luddites Are Right About Why You Hate Your Job*. Verso Books.

Weeks, K. (2011). *The problem with work: feminism, Marxism, antiwork politics, and postwork imaginaries*. Duke University Press.

Neudržitelnost kapitalistického způsobu života je dána zejména touhou po zisku. Ve světě obchodních společností je to touha jejich vlastníků, kteří nemusí mít a často ani nemají žádný jiný vztah k podniku ani místu, kde se nachází. V návaznosti na Elisabeth Anderson (2017) zastávám názor, že pracoviště lze považovat za politické a analyzovat jej jako společnost se soukromou vládou. Domnívám se také, že současné vztahy na pracovišti jsou nedemokratické a omezují svobodu. Pracovníci si svobodně nevybírají, co budou dělat, kdy to budou dělat, jakým tempem budou pracovat a nepodílejí se na rozhodování o obchodním vedení podniku a jeho vlivu na životní prostředí.

Tvrdím, že demokraticky řízené společnosti by podporovaly svobodu a zároveň by byly zárukou ochrany životního prostředí. Pokud by se zaměstnanci přímo nebo prostřednictvím svých volených zástupců podíleli na rozhodování podniku, zohledňovali by nejen zisk, ale i své vlastní zájmy. Mezi ně patří i čisté životní prostředí v oblasti, kde žijí, tedy obvykle v místě, kde se nachází továrna. Byli by také proti rychlejšímu pracovnímu tempu, čímž by se zpomalil ekonomický závod spojený s emisemi, plýtváním a nároky na energii a zdroje. Ve sféře „velké“ politiky by se z uvedených důvodů mělo usilovat o zákony, které zajistí, že hlas zaměstnanců bude vyslyšen, zohledněn, a že bude zavazující. Demokracie a svoboda na pracovišti vedou k ekologicky uvědomělejšímu podnikání.

The Fallibility of Objective Metrics

Mgr. Branislav Čáp

Department of Philosophy and Applied Philosophy, FA
UCM in Trnava

Keywords: objectivity, metrics, art criticism, Goodhart's Law, Adorno

References:

- Adorno, T. (1970). *Aesthetic Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- DePaulo, B. M., et al. (2003). *The Detection of Deception in Forensic Contexts*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dick, P. K. (1968). *Do Androids Dream of Electric Sheep?* New York: Doubleday.
- Goodhart, C. A. E. (1984). Problems of Monetary Management: The U.K. Experience. In *Monetary Theory and Practice*. London: Macmillan.
- Hartwig, M., & Bond, C. F. (2011). Why Do Lie-Catchers Fail? A Lens Model MetaAnalysis of Human Lie Judgments. *Psychological Bulletin*, 137(4).
- Markowsky, G. (1992). *Misconceptions About the Golden Ratio*. The College Mathematics Journal, 23(1).
- National Research Council. (2003). *The Polygraph and Lie Detection*. Washington, D.C.: National Academies Press.
- Yoshimura, Y., et al. (2014). An analysis of visitors' behavior in The Louvre Museum: a study using Bluetooth data. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 41.

Objective metrics are often upheld as tools of precision and neutrality, promising consistent evaluations across domains like law, psychology, and aesthetics. However, this paper interrogates the assumption that objectivity guarantees truth. Drawing from both fictional and real-world cases, it demonstrates how metrics—though outwardly scientific—can obscure nuance and perpetuate flawed reasoning. The Voight-Kampff Test in *Blade Runner* exemplifies how physiological data may misrepresent emotional authenticity (Dick, 1968). Real-life polygraphs, too, fail to distinguish between deception and anxiety, leading to unreliable conclusions (National Research Council, 2003). Body language analysis suffers similar issues, as nonverbal cues are often misinterpreted due to cultural and individual variability (DePaulo et al., 2003; Hartwig & Bond, 2011). Even in art, the Golden Ratio is misapplied as a universal aesthetic ideal, despite lacking historical and empirical support (Markowsky, 1992). These cases illustrate Goodhart's Law: When a measure becomes a target, it ceases to be a good measure (Goodhart, 1984). Referencing Adorno's critique of commodification, the paper explores how the quantification of aesthetic experience, particularly through market prices and engagement metrics, erodes art's critical and experiential power (Adorno, 1970). Nonetheless, the paper acknowledges that metrics can play a constructive role when used diagnostically. For instance, museum analytics have improved visitor experience by identifying barriers to engagement (Yoshimura et al., 2014). Ultimately, the paper calls for reframing metrics—not as arbiters of value, but as provisional tools, useful only when contextualized and critically applied.

The Planetary, Post-Humanism, and Anthropological Difference: Situating Technology in the Human-Animal Divide

James Gates
UHK

Keywords: anthropological difference, Post-humanism, technology, Phenomenology

References:

- Glock, H. (2012). The Anthropological Difference: What Can Philosophers Do To Identify the Differences Between Human and Non-human Animals? *Royal Institute of Philosophy Supplement*. Vol. 70. DOI: 10.1017/S1358246112000069.
- Heidegger, M. (1995). *The Fundamental Concepts of Metaphysics: World, Finitude, Solitude*. Indiana University Press.
- Hui, Y. (2024). *Machine and Sovereignty: For a Planetary thinking*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Ihde D. & Lambros M. (2019). *Homo faber revisited: Postphenomenology and material engagement theory*. *Philosophy & technology*, 32 (2), 195-214. DOI: 10.1007/s13347-018-0321-7.
- Latour, B. & Porter, C. (2004). *Politics of Nature*. Harvard University Press.

Anthropological difference refers to what, if anything, marks the distinction between humans and non-human animals. Human beings have been traditionally granted an exceptional, distinctive status based on their capacity for rationality, a conception of anthropological difference going back to Aristotle and Thomas Aquinas (Glock, 2012). An extension of this human exceptionalism pervades much of the work that re-conceptualized the role of technology within philosophy over the course of the 20th Century. Given modern ethological research showing the prevalence of tool use in non-human animals (de Waal, 2016), how do prominent philosophies of technology interpret and incorporate anthropological difference, and how might they be re-evaluated? This presentation will review the shape and scope of such anthropological difference in four prominent philosophers representing major strains of modern technological philosophy: Heidegger's ontological exploration of the essence of technology and his famous description of animals being "world-poor" (Heidegger, 1995); Bernard Stiegler's post Heideggerian situation of technology at the heart of anthropological difference (Stiegler, 1998); Bruno Latour and Science and Technology Studies' re-evaluation of the agency of non-humans (Latour, 2004); and the post-phenomenological study of animal tool-use in the work of Dan Ihde and Malafouris Lambros (Ihde & Lambros, 2019). To conclude this review of technological philosophy and anthropological difference, I would like to argue that the work of Yuk Hui, synthesizing much of the above, offers a promising framework for reconceptualizing human-animal relations and the role of technology therein with his notion of planetary thinking (Hui, 2024). The philosophy of technology, thus construed, can cease to explain technology in terms of anthropological differences but can use technology as a conceptual tool for challenging anthropological differences.

The Possibility and Impossibility of Philosophy: A Critique of Philosophy as Political Ontology

Mgr. Ekaterina Shashlova

FH CU, Prague

References:

- Adorno, T. W., & Benjamin, W. (2022). Eléments d'une critique de Heidegger. Variations. *Revue internationale de théorie critique*, 25, Article 25. <https://doi.org/10.4000/variations.2219>.
- Bourdieu, P. (1988). *L'ontologie politique de Martin Heidegger*. Les Ed. de Minuit.
- Esposito, R. & Epstein, M. W. (2021). *Instituting thought: Three paradigms of political ontology*. Polity Press.
- Goodin, R. E. (Ed.). (2009). *The Oxford handbook of political science*. Oxford University Press.
- Grondin, J. (2009). L'ontologie est-elle politique? La question de la vérité dans la lecture de Heidegger par Bourdieu. In Pierre Bourdieu. *Un philosophe en sociologie* (pp. 119–144). Presses Universitaires de France. <https://doi.org/10.3917/puf.lesco.2009.01.0119>.
- Hirvonen, O. (2023). Instituting thought: Three paradigms of political ontology. *Contemporary Political Theory*, 22(1), 26–29. <https://doi.org/10.1057/s41296-022-00555-8>.
- Kojève, A. (1997). *Essai d'une histoire raisonnée de la philosophie païenne. 1: Les présocratiques*. Gallimard.
- Lévinas, E. (2009). *Totalité et infini: Essai sur l'extériorité*.
- Olivier, A. P. (2022). L'ontologie comme idéologie et son dépassement dialectique. Variations. *Revue internationale de théorie critique*, 25, Article 25. <https://doi.org/10.4000/variations.2200>.
- Žižek, S. (2000). *The ticklish subject: The absent centre of political ontology* (Paperback ed). Verso.

The concept of political ontology was first introduced by Pierre Bourdieu in his 1975 article “The Political Ontology of Martin Heidegger”, published in *Actes de la recherche en sciences sociales*, and was later developed more extensively in his 1988 book of the same title. In *The Ticklish Subject: The Absent Centre of Political Ontology* (1999), Slavoj Žižek builds on Bourdieu’s work by adopting the concept of political ontology as a central framework for his critique of ideology, which hinges on the rehabilitation of the Subject within Western philosophy.

Although approaching the issue from a different angle, Emmanuel Levinas’s interpretation of Heidegger may also be understood as a form of political ontology. Despite his theoretical differences with Bourdieu and Adorno, Levinas similarly situates Heidegger’s discourse within the sphere of the political—defined here as a mode of intersubjective relations opposed to metaphysical ones. This connection is particularly significant for the present study, as Levinas’s analysis of the Master and the Slave—constructed in opposition to Kojève’s philosophy of recognition—can be seen as a critical intervention in the reception of Heidegger.

This paper examines the framing of philosophy as political ontology and interrogates the limits of such a characterization. While acknowledging the contemporary relevance of this line of critique, it explores the arguments for and against defining philosophy as a form of political philosophy, drawing on the works of Bourdieu, Žižek, and Levinas.

Keywords: Political ontology, Heidegger, Bourdieu, Žižek, Levinas, philosophy and politics, ideology, Subject, metaphysics

Transdisciplinární pohled na edukativní potenciál literatury

Mgr. Denisa Mišinová, DiS.

Katedra filozofie a aplikované filozofie, FF UCM v Trnave

Klíčová slova: morálka, etické zrání, morální autonomie, adolescenti, dystopie

Reference:

Kulišťák, P. (2003). *Neuropsychologie – Druhé, aktualizované a přepracované vydání*. Praha: Portál, 384 s. ISBN 978-80-7367-891-3.

Panda, A. (2023). The Changing Face Of Dystopia: A Comparative Study Of Literature In The 20th And 21st Centuries. In: *Educational Administration Theory and Practice journal*, 2023 (Vol. 29, No. 4). 1079-1086.

Pavlova, O. (2018). Literární dystopie a pokusy o její vymezení ve světovém a českém kontextu. In: *Slovo a smysl – Word & Sense*, 2018 (Vol. 15, No. 30), 110-127. ISSN: 2336-6680.

Scholes, J., Ostenson, J. (2013). Understanding the Appeal of Dystopian Young Adult Fiction. In: *The ALAN Review*, Vol. 40 (2), 11-20.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Karolinum Press, 536 s. ISBN 978-80-246-2846-2.

Příspěvek se zaměřuje na analýzu dystopické literatury jako nástroje rozvoje morálních kompetencí adolescentů. Výzkum vychází z transdisciplinárního rámce propojujícího filozofii, psychologii a pedagogiku a reflektuje nejnovější poznatky o neurologickém a psychologickém vývoji dospívajících. Zvláštní pozornost je věnována otázce vrozenosti a získanosti morálky.

Cílem je kriticky zhodnotit, nakolik dystopická literatura, skrze své tematizování etických dilemat, společenských struktur a otázek spravedlnosti, přispívá k rozvoji morálního myšlení mladých čtenářů. Příspěvek vyvrací tezi, že morální vývoj adolescentů je nezávislý na literárních podnětech, a naopak na základě dostupné literatury a teoretických konceptů podkládá argumentaci, že dystopie mohou hrát klíčovou roli v procesu etického zrání. V současnosti se obzvláště oblíbenými staly dystopie pro mladé čtenáře, známé jako YA, které se vyvinuly jako samostatný literární subžánr. Vyznačují se kombinací napětí, fantastických světů a filozofických reflexí, přičemž nabízí nejen silné narativy, ale také cenné nástroje pro zamyšlení. V moderním světě, kde technologický pokrok přináší nová bioetická dilemata, zůstává literatura klíčovými médii pro formování filozofických úvah o budoucnosti lidstva ve stále se měnícím světě.

Analýza dále ukazuje, že dystopická díla díky své narativní komplexitě a emotivnímu dopadu aktivují nejen kognitivní, ale i afektivní složky osobnosti čtenáře, čímž podporují hlubší reflexi hodnot, identity a odpovědnosti. Tento aspekt hraje podstatnou roli pro rozvoj diskuze o praktickém využití literatury ve výchovně-vzdělávacím procesu a podtrhuje význam beletrie jako nástroje formování světonázoru v období dynamického vývoje. Primární snahou je aktivně participovat na zjevném rozvoji popularity žánru a vytěžit pozitivní aspekty, jimiž oplývá.

Tvář ve válce: reflexe náboženské zkušenosti českých židovských žen žijících v Izraeli a České republice

Mgr. BcA. Hana Bednaříková

Katedra kulturních a náboženských studií, PdF UHK

Klíčová slova: náboženská zkušenost, Tvář, existencialita, etika odpovědnosti, židovská teologie, interpretativní fenomenologická analýza

Reference:

Heschel, A. J. (2023). *Bůh hledá člověka: Filosofie židovského náboženství*. Vyšehrad.

Lévinas, E. (2020). *Totalita a nekonečno: Esej o exterioritě*. OIKOYMENH.

Sacks, J. (2015). *Výzva odpovědnosti: Etika odpovědnosti v postmoderním světě*. Vyšehrad.

Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. SAGE Publications.

Solovějčik, J. B. (2005). *Osamělý člověk víry*. Vyšehrad.

Příspěvek představuje teoreticko-metodologický rámec kvalitativního výzkumu, který zkoumá, jak se náboženská zkušenost artikuluje v kontextu situací narušujících základní předpoklady kontinuity, důvěry a smyslu. Zaměřuje se na existenciální odpovědi českých židovských žen žijících v Izraeli a České republice po událostech 7. října 2023. Výzkum se soustředí na to, jak náboženská existence vstupuje do dynamiky krize a jakým způsobem se proměňuje subjektivní zkušenost vztahu k druhému a k transcendentnímu.

Metodologickým východiskem je interpretativní fenomenologická analýza (Smith, Flowers & Larkin, 2009), která umožňuje zkoumat prožívání v jeho konkrétnosti, mnohohrstevnatosti a otevřenosti vůči smyslu, jenž není předem daný. Teoretická opora vychází zejména z filosofie Emmanuela Lévinase, přičemž stěžejní roli hraje pojetí Tváře jako etické události. Tvář zde nepředstavuje identifikovatelný obsah, ale je přítomna právě v odmítnutí být plně uchopena (Lévinas, 2020). Tvář tak otevírá prostor, v němž se uskutečňuje vztah k nekonečnu – ono „nekonečně více obsažené v méně“ – a manifestuje se jako epifanie, která ruší soběstačnost subjektu a zakládá etické závazky.

Výzkum operuje ve třech analytických rovinách: (1) v rovině intersubjektivního vztahu mezi výzkumníci a respondentkou jako základního etického pole; (2) v rovině samotné náboženské zkušenosti, rozvíjené ve vztahu k druhému a k Bohu jakožto transcendentnímu Ty; a (3) v rovině reflexivní, která tematizuje výzkumný proces jako epistemologicky napjatý prostor mezi porozuměním a vystavením se tomu, co nelze plně konceptualizovat.

Součástí teoretického rámce je rovněž dialog s myšlenkami J. B. Solovějčika, A. J. Heschela a J. Sackse, kteří tematizují náboženskou existenci jako dialogické bytí v čase narušené kontinuity a etické odpovědnosti (Heschel, 2023; Sacks, 2015; Solovějčik, 2005).

Výzkum je aktuálně ve fázi sběru dat. Příspěvek tedy nenabízí empirické výsledky, nýbrž otevírá prostor k reflexi teoretických a metodologických otázek zkoumání náboženské zkušenosti v podmínkách krize a etického vztahu k druhému.

Understanding the Moral Shift of Online Public Shaming

Pavĺína Ann Novosádov, MgA

Department of Philosophy and Applied Philosophy, FA
UCM in Trnava

Keywords: online public shaming, moral responsibility, evolutionary psychology

References:

- Aitchison, G., & Meckled-Garcia, S. (2021). Against Online Public Shaming: Ethical Problems with Mass Social Media. *Social Theory and Practice*, 47(1), 1–31. <http://www.jstor.org/stable/45378050>.
- Billingham, P., & Parr, T. (2019). Online Public Shaming: Virtues and Vices. *Journal of Social Philosophy*, 51(3), 371–390. <https://doi.org/10.1111/josp.12308>.
- Flanagan, O. (2021). *How to Do Things With Emotions: The Morality of Anger and Shame Across Cultures*. Princeton University Press.
- Ronson, J. (2015b). *So You’ve Been Publicly Shamed*. Picador.

With the rise of internet usage and digital transformation, we are assigned a new set of ethical dilemmas to help effectively navigate the online sphere; one out of many includes the ethics of online public shaming. Current philosophical literature addresses this debate well, with proponents roughly arguing for the ways in which online public shaming can instill desired behavior and values into the online community, while opponents question if this means to good behavior is reasonable, proportionate, or even ethical. Although debates on online public shaming may prove relatively new, philosophical debates on shaming trace back centuries, starting with Plato and Aristotle, who fairly similarly weigh the benefits and drawbacks of such a punitive measure. While my dissertation acknowledges this foundational existing debate on “whether to publicly shame online or not,” the main thesis goes beyond that, instead offering two original points of contemplation. The first is understanding shame as an evolved behavioral mechanism rooted in human social interactions, emotional regulation, and survival. The second is the analysis of a significant moral shift in online public shaming. That is to say, when compared to other (past, private, offline) shamings, those subject to online public shaming have been stripped of their moral responsibility. Moral responsibility now instead falls on the online community to express their dissent in an attempt to establish and perform their own moral character. Understanding this shift of moral responsibility may ultimately (and hopefully) influence further contemplations on the usefulness, ethics, or purposes of online public shaming in shaping today’s digital moral landscape.

Vyobrazení umělé inteligence ve filosofii – Strojová analýza PhilPapers

Mgr. Jan Tvrz

Katedra filozofie, FF ZČU v Plzni

Klíčová slova: umělá inteligence, strojová analýza textu, word embeddings, detekce metafor, současná filosofie

Reference:

Hartmann, J., Heitmann, M., Siebert, C., & Schamp, C. (2023). More than a Feeling: Accuracy and Application of Sentiment Analysis. *International Journal of Research in Marketing*, 40(1), 75–87. <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2022.05.005>.

Choi, M., Lee, S., Choi, E., Park, H., Lee, J., Lee, D., & Lee, J. (2021). *MelBERT: Metaphor Detection via Contextualized Late Interaction using Metaphorical Identification Theories* (arXiv:2104.13615). arXiv. <http://arxiv.org/abs/2104.13615>.

Lakoff, G., & Johnson, M. (2008). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.

PhilPapers: Online Research in Philosophy. (b.r.). Získáno 19. květen 2025, z <https://philpapers.org/>.

Ve svém příspěvku představím analýzu korpusu současných filosofických textů z webu PhilPapers. Primárně se zaměřujeme na diskurz týkající se vnímání umělé inteligence (AI) v těchto textech.

Korpus textů byl stažen z databáze PhilPapers v červnu 2024. Skládá se z 67 653 anglických dokumentů. Přibližně 70 % z nich zastupují akademické články, přičemž zbytek je složený z knih, dílčích kapitol a disertačních prací. Každý dokument je obohacený o bibliografická metadata, jako jsou rok publikace, jméno časopisu a DOI. Převážná většina datasetu je časově distribuovaná do současného století, přičemž pouze 6 % textů pochází z doby před rokem 2000. Nejvíce zastoupeným časopisem je Synthese s téměř 1 000 článků.

Detekovali jsme 7 370 dokumentů obsahujících celkem 83 513 vět vyjadřujících se o AI. Vzhledem k časové distribuci datasetu pouze 3 % vět pochází z doby před rokem 2000 a 16 % před rokem 2017, kdy byla představená transformerová architektura.

Na těchto větách provádíme strojovou analýzu textu za využití state-of-the-art detekčních modelů, jako jsou MelBERT a SieBERT. Náš výzkum se zabývá vzájemným vztahem mezi metaforickým jazykem a sentimentem ve vyobrazení AI. K definici metafor je zde využitý přístup Lakoffa a Johnsona, který předpokládá, že slovo použité metaforicky bude mít odlišnou kontextovou vektorovou reprezentaci od dekontextualizované reprezentace.

V naší analýze se zaměřujeme na časové trendy, které převládají v oboru AI. Sledujeme proměnu jejího pojetí jakožto fenoménu v důsledku změn, které přineslo představení transformera v roce 2017. Dále analyzujeme rozdíly ve vyobrazení AI napříč vědeckými časopisy a filosofickými podobory.

Naším záměrem je prozkoumat tyto trendy a jejich implikace pro širší filosofický diskurz ohledně AI. Klademe si následující výzkumné otázky: „Jaký posun pozorujeme v pojetí AI po roce 2017?“, „Jak rozličné časopisy pojmají AI a co to může odhalit o filosofické perspektivě na AI napříč různými kontexty?“

What Causes Gradualist Thinking?

Mgr. Peter Nicholas Tuck

Centre for Ethics as Study in Human Value, FF UPCE

Keywords: gradualism, environmental ethics, animal ethics, deontic concepts, praise, blame

References:

Brown, C. (2016). The Rightest Theory of Degrees of Rightness. *Ethical Theory and Moral Practice*, Vol. 19, No. 1. Pp. 21-29.

Hurka, T. (2019). More Seriously Wrong, More Importantly Right. *Journal of the American Philosophical Association*, Vol. 5, No. 1. Pp. 41-58.

Peterson, M. (2023). *Ethics in the Gray Area*. Cambridge: Cambridge University Press.

In ordinary life and ethics, the following understanding is common: actions are right or wrong and should not be done if wrong. When we say that rape, torture, or murder are wrong, we understand that they should never be done. While these are serious cases, we extend this understanding to milder cases. When we say that lying, stealing, or bullying are wrong, we think that these things should not be done. Further, it is normal to assign praise and blame to the doing of right and wrong actions, respectively. I call this the standard deontic picture.

But there are some actions where we don't apply this standard picture; instead, after calling some actions wrong, we merely hope that they might be done less. Two examples are the environment and animals. It is common to conclude that harming the environment is wrong; therefore, we ought to harm it less, e.g., by using fewer plastic bags. It is also common to conclude that harming animals is wrong; therefore, we ought to harm fewer animals, e.g., by eating meat only sometimes. Further, we assign praise to abstaining or doing less here.

Only a few philosophers, e.g., Thomas Hurka, Martin Peterson, and Campbell Brown, have translated the informal understanding into some concrete theory, as ethical gradualism. Here, I wish to focus on just one of the many questions that arise from acknowledging this perspective: when do we engage in gradualist thinking, and why?

My hypothesis and provisional conclusion are that we engage in gradualist thinking when an action is a member of a class, and that class of actions is otherwise condoned by our society.

Why Not Democracy in Iran?

Masoumeh Abbasian, MSc

Center for Ethics as Study in Human Value, FF UPCE

Keywords: democracy, Montesquieu, Iran, Edward Said

References:

- Brown, N. J., Shahin, E. (2013). *The Struggle Over Democracy in the Middle East: Regional Politics and External Policies*. Routledge.
- Sorel, A. (1887). *Montesquieu*. Cornell University Library.
- Hertler, S. C., Figueredo, A. J., Peñaherrera-Aguirre, M., Fernandes, H. B. F., Woodley of Menie, M. A. (2018). The Baron de Montesquieu: Toward a Geography of Political Culture. In: *Life History Evolution*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-90125-1_14.
- Masterson, M. P. (1972). Montesquieu's Grand Design: The Political Sociology of 'Esprit Des Lois.'. *British Journal of Political Science*, 2(no. 3), 283–318. <http://www.jstor.org/stable/193599>.
- Said, E. W. (1979). *Orientalism*. New York: Random House.

In the year 2023, the “Woman, Life, Freedom” movement in Iran sparked conversations about the country’s future government from various points of view. Within this evolving environment, some social groups have expressed the view that establishing democracy in Iran is currently either unfeasible or highly improbable. The public’s opinions and political discourse are frequently shaped by deeply rooted historical, cultural, and social factors. These perspectives regularly surface as a result of these circumstances. This paper intends to conduct an in-depth investigation of these many points of view by examining them through the lens of Montesquieu’s *The Spirit of the Laws*, which investigates the interaction of geographical, social, and cultural factors as determinants of political systems. Montesquieu, a prominent figure in political philosophy, placed a strong emphasis on the role that social features and geographical conditions have in the formation of political climates for their respective regions.

This foundation will serve as the basis for my subsequent application of Edward Said’s postcolonial theory, allowing me to provide a nuanced critique of Montesquieu’s approach. By analysing how colonial histories and global power dynamics influence local battles for democracy, Said’s work makes it possible to evaluate these factors. Through the utilization of this theoretical viewpoint, I hope to question the widely held belief that democracy is not a viable option in Iran. Furthermore, this investigation will explore potential pathways toward its realization, with a particular focus on the significance of grassroots movements and international solidarity in cultivating a democratic future.

Filozofická
fakulta
Univerzita Palackého
v Olomouci

FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

MUNI
FILOZOFICKÁ
FAKULTA

Teologická
fakulta
Faculty
of Theology

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

UNIVERZITA
PARDUBICE
FAKULTA
FILOZOFICKÁ

ÚSTAV FILOSOFIE
A RELIGIONISTIKY
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Filosofický ústav AV ČR
Institute of Philosophy